

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky**

Diplomová práce

Předpoklady a možnosti jazykového vzdělávání v raném věku

Vedoucí práce: PaedDr. Petr Bauman

Autor práce: Bc. Věra Chaloupková

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: kombinovaná

2011

Diplomová práce v nezkrácené podobě.

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. března 2011

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce PaedDr. Petru Baumanovi za podporu, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	5
1 Předpoklady jazykového vzdělávání v raném věku.....	7
1.1 Potřeba jazykového vzdělávání	7
1.2 Specifika jazykového vzdělávání	10
1.3 Současná diskuse.....	19
2 Možnosti jazykového vzdělávání v raném věku	26
2.1 Formální vzdělávání	26
2.2 Neformální vzdělávání	29
2.3 Informální vzdělávání	34
2.4 Evropské vzdělávací programy	36
2.4.1 Národní agentura pro evropské vzdělávací programy NAEP	37
2.4.2 Comenius.....	38
2.4.3 EdTWIN	38
2.4.4 eTwinning.....	39
2.4.5 Piccolingo	41
2.4.6 Tandem.....	42
3 Příklady úspěšných projektů	44
3.1 Učíme se s eTwinningem	46
3.1.1 Můžeme mít přátele všude	47
3.1.2 Malí průzkumníci	48
3.2 Česko-slovenské projekty	50
3.3 Příhraniční projekty.....	51
3.3.1 Hudba a víra spojuje národy.....	53
3.3.2 Rádi se vidíme a slyšíme	56
3.3.3 Cestujeme s krtečkem.....	57
3.3.4 Jak na německé pozdravy	58
3.4 Příprava projektů, možná rizika, finance	61
Závěr	65
Literatura	66
Přílohy	69

ÚVOD

Na počátku devadesátých let dvacátého století začaly hospodářství i život v celém světě, včetně Evropy, přetvářet dva nové jevy. Zaprvé se začalo utvářet globalizované hospodářství, neboť se ekonomiky v různých částech světa stávají provázanějšími. Dalším z projevů globalizace jsou častější kontakty mezi lidmi, kteří hovoří odlišnými jazyky. Stále více obyvatel naší planety si proto přeje nebo je nuceno ovládat cizí jazyk. Zadruhé došlo k technologické revoluci včetně příchodu internetu a nových informačních a komunikačních technologií.¹ Díky internetu došlo k propojení celého světa, výrazně vzrostla mezinárodní spolupráce a dostupnost informací a je potřebné se umět domluvit. Změnami jsou přitom ovlivněny všechny obory lidské činnosti. Změnil se obchod, služby, výroba, řízení podniků i států a v této společnosti, označované jako informační, nachází uplatnění hlavně ten, kdo dokáže informace přeměňovat na znalosti a pracovat v týmu, často bez osobního kontaktu s ostatními. To znamená i to, že se dokáže v případě potřeby rychle naučit něco nového.²

Mezi základní schopnosti a dovednosti, které jsou dnes nutné k úspěšnému uplatnění na trhu práce i v běžném životě, patří ovládnutí cizích jazyků. Tlak na znalost alespoň jednoho světového jazyka je dnes skutečně nepřehlédnutelný a potřeba aktivně ovládat cizí jazyky se neustále zvyšuje. Neznalost cizího jazyka je velmi tvrdým limitujícím faktorem. V Evropské unii navíc žije mnoho národností, které mají svůj jazyk i rozdílné kulturní tradice a zvyklosti. Aby vzájemné soužití bylo pro jednotlivce, státy i Evropskou unii jako celek možné a skutečně přínosné, je schopnost komunikovat a domluvit se ta nejdůležitější. V kontextu Lisabonské strategie je jazykové vzdělávání jednou z priorit, neboť je zřejmé, že jazykové vzdělání ovlivní mnoho dalších oblastí v životě občanů Evropské unie. Požadavky na jazykové kompetence by se tak měly projevit v edukační realitě i u nás v České republice. Kurikulární reforma ve školství si proto klade za cíl posun v získávání životních dovedností, ke kterým patří mimo jiné i znalost cizích jazyků, a to již v raném věku dítěte.

Naučit se cizí jazyk je ale proces dlouhý a náročný, a proto bych chtěla ve své diplomové práci upozornit na možnosti, které mohou cestu k jazykovým znalostem

¹ Srov. FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*, s. 37.

² Srov. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*, s. 11.

usnadnit. Jsou to propracované, státem a Evropskou unií podporované mezinárodní vzdělávací programy, prostřednictvím kterých lze zprostředkovávat zajímavou, zábavnou a hravou formou široký rozsah životních kompetencí, naplňovat vzdělávací cíle ve školách, navazovat přátelství, kooperovat a získávat tolik potřebný každodenní kontakt s cizím jazykem. Jsou-li navíc aktivity dobře motivované, dochází k zapojení i širšího okolí, rodičů nebo prarodičů dětí. Projekty mohou přinést dostatek nejrozmanitějších příležitostí k cizojazyčné komunikaci a takové výuce, která zaujme jak děti, tak dospělé. Rozšiřují se tak všechny oblasti vzdělávání a vzniká proces celoživotního učení, do kterého se zapojují celé rodiny. V některých uskutečněných a dobře vedených projektech často dochází k příjemným setkáním s přátelskými lidmi, při kterých se lze cizí jazyk učit aktivní formou. V současné době, kdy směřujeme ke společnosti založené na znalostech, nabývá toto téma na aktuálnosti. Je proto nutné vytvářet podnětné prostředí také k cizojazyčnému vzdělávání a mezinárodní spolupráci.

Téma práce „Předpoklady a možnosti jazykového vzdělávání v raném věku“ mi umožňuje navázat na svoji závěrečnou bakalářskou práci, kterou jsem zpracovávala na téma „Možnosti mezinárodní spolupráce mateřských škol“. K některým mezinárodním vzdělávacím programům jsem absolvovala řadu seminářů, zúčastnila se mnoha informačních a hospitačních cest u nás i v zahraničí a několika mezinárodních projektů se aktivně zúčastnila nebo je organizovala. Jsem přesvědčená, že jsou jednou z dobrých možností, jak rozvíjet jazykové vzdělávání u všech generací, tedy i dětí v raném věku. Zdrojů k inspiraci a následování je celá řada. Mě nejvíce oslovil sborník příspěvků *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*, který byl vydán ve dvou svazcích. První svazek jsou názory odborníků, kteří se zúčastnili mezinárodního kongresu k otázce vícejazyčnosti v raném dětství v německém Saarbrückenu. Tento kongres se uskutečnil za účasti 600 expertů v roce 2007. V druhém svazku jsou publikovány příklady uskutečněných projektů. Všichni odborníci, kteří zde prezentovali své zkušenosti s výukou cizích jazyků, se shodli, že pokud dáme dětem šanci a vytvoříme jim pro výuku předpoklady, tak se mohou naučit více jazykům a bude-li výuka správně vedena, nemusí vůbec vznikat obavy z přetěžování. Přála bych si, aby moje diplomová práce poskytla nejen informace, ale zároveň vedla k zamyšlení, zda vychováváme a vzděláváme děti tak, aby v rychle se měnícím světě obstály. K tomu směřuje první část diplomové práce. V druhé části předkládám již uskutečněné projekty, o nichž si myslím, že mohou být příklady dobré praxe ke zkvalitňování jazykového vzdělávání.

1 PŘEDPOKLADY JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V RANÉM VĚKU

1.1 Potřeba jazykového vzdělávání

Otevření hranic před dvaceti lety a vstup České republiky do Evropské unie změnilo všechny oblasti veřejného života. Stále více lidí vyjíždí za hranice svých zemí, prostřednictvím dnešních moderních technologií sledujeme události na celé planetě, rychlými dopravními prostředky můžeme tato místa navštívit. Obchodování mezi zeměmi v různých částech světa se stává stále provázanější. Spolupracují průmyslové podniky, banky, pojišťovny. Osoby, které mají občanství některé ze zemí Evropské unie, mohou pracovat ve zdravotnických, vzdělávacích i jiných veřejných službách kdekoliv v Unii.³

V blízké budoucnosti jistě nedojde v migraci obyvatel v Evropě k žádnému uklidnění. To znamená, že postupem doby se ve všech evropských zemích, pokud už tomu tak není, objeví vícejazyčnost a musí být vytvořeny odpovídající základy vzdělávací politiky ve vzdělávacích zařízeních. Je třeba počítat i s tím, že se bude ve školách neustále zvyšovat počet žáků s migračním pozadím.⁴

Na tyto změněné podmínky a skutečnost musí reagovat také vzdělávání v České republice, jehož úkolem je rozvíjet intelektuální a pracovní kapacitu lidí, která je důležitá pro zvyšování konkurenceschopnosti země, rozvoj ekonomiky, v boji proti nezaměstnanosti. Je nutné reagovat na nová témata evropské integrace, multikulturní výchovy, umět komunikovat, dorozumívat se, hledat informace na internetu, v cizojazyčné literatuře, setkávat se s lidmi ze zahraničí a vyměňovat si s nimi cenné zkušenosti.

Jedním z hlavních cílů oblasti vzdělávání je rozvoj a zkvalitnění výuky cizích jazyků. Měli bychom se domluvit v jednom a postupně ve dvou cizích jazycích. Realizace těchto zvýšených nároků vyžaduje od pedagogických pracovníků pro úspěšný výkon profese soubor kvalifikačních a osobnostních předpokladů a kompetencí, kterým

³ Srov. FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*, s. 41.

⁴ Srov. KIEFERLE, Ch. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 117.

dříve nebyla věnována patřičná pozornost. Do výuky by měly být podstatně více zařazovány praktické činnosti, měly by být více rozvíjeny mezipředmětové vazby, výuka v integrovaných celcích, což předpokládá od učitelů týmovou spolupráci a využívání různých forem mimotřídní činnosti. Měly by se objevovat také nové formy aktivní výuky. Jednou z nich je např. projektová výuka s širším uplatněním a využitím informačních technologií.⁵

Zavádění cizojazyčné výuky do nižších ročníků základních škol a předškolního věku ve školním prostředí ovšem nezaručuje úspěch, pokud nebude zajištěna kontinuita. Národní plán výuky cizích jazyků v České republice, který byl schválen v roce 2005, stanovil začátek povinné výuky cizího jazyka do 3. ročníku základní školy. Nepovinná výuka angličtiny je doporučována již v předškolním věku. Akční plán se přitom odvolává na zasedání Rady Evropy v Barceloně v roce 2002, kde bylo navrženo, aby se vyučovaly nejméně dva cizí jazyky již ve velmi raném věku, tj. v předškolním věku. Připouští se sice možné problémy, jako je nedostatek kvalifikovaných učitelů, nicméně se zdá, že výhoda raného začátku se považuje za samozřejmou.⁶

Přední britský lingvista Crystal ve své knize *The Cambridge Encyclopedia of the English Language* z roku 1997 říká, že raná výuka cizích jazyků může fungovat pouze v optimálních výukových podmínkách. Nepodaří-li se tyto podmínky zajistit, tak mnoho projektů skončí zklamáním. Upozorňuje, že vyučovací cíle musí být stupňující se, návaznost mezi primární a sekundární školou musí být promyšlena, neboť nedostatečná návaznost může negovat předchozí práci. Musí být dostatek kvalifikovaných učitelů. Musí být vyvinuty takové metody, které odpovídají zájmům a kognitivní úrovni dětí.⁷

V podobném duchu hovoří také Susanna Buttaroni, lingvistka italského původu žijící ve Vídni, jedna z koordinátorů mezinárodních vzdělávacích projektů, která zdůrazňuje nutnost jazykových dovedností a zvyšování kvalifikace pedagogů. Upozorňuje, že je velice důležité i jazykové vzdělání učitelek mateřských škol a vyjadřuje potěšení nad tím, že se v posledních dvou desetiletích začala intenzivně a komplexně řešit tematika vícejazyčnosti v raném věku, což do budoucna pozitivně ovlivní jazykové vzdělávání

⁵ Srov. MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha* [online].

⁶ Srov. HANUŠOVÁ, S.; NAJVAR, P. *Pedagogická orientace*, 2007, s. 43–45.

⁷ Srov. NAJVAR, P. *Pedagogická orientace*, 2008, s. 39.

a integraci v Evropě. Říká, že evropská multikulturní společnost by se měla ztotožňovat s výrokem „Řeč je klíč ke vzdělání“.⁸

V současné době se v Evropě rychle mění podmínky. Stále více roste migrace obyvatelstva, za posledních dvacet let výrazně vzrostl počet mezinárodních manželství, přibývá rodičů, kteří jsou v zahraničí studijně či pracovně, tzn., že spektrum dvojjazyčných a mnohojazyčných rodin je dnes širší než kdy dřív. Většina rodin s tímto problémem je odkázaná sama na sebe a čelí často potížím. Svě děti posílají do místních státních škol a v mnoha případech zjišťují, že výuka jazyků neodpovídá jejich potřebám.⁹ Problémem je i to, že české školy jsou nastaveny výkonově a učitel v některých případech neví, jak tyto děti hodnotit. Z vlastní zkušenosti navíc mohu potvrdit, že v naší společnosti stále přetrvávají xenofobní postoje a různé předsudky, a to často nepřispívá k dobré atmosféře ve školních kolektivech. V případech, kdy má učitelka na třídě dítě jiné národnosti, je často žádoucí individuální přístup jak k dětem, tak k rodičům. Česká společnost byla po dlouhou dobu velmi uzavřená, málo lidí cestovalo, cizinců zde také příliš nežilo. To vše se po revoluci začalo měnit a postupně se proměňuje i celá společnost. Xenofobní postoje a různé předsudky ale stále ještě přetrvávají a jsou často předávány v rámci rodiny. Příčinou těchto negativních postojů bývá zřejmě prostý strach z problémů, které nám mohou cizinci přinést, z nutnosti překonat při komunikaci s nimi svou vlastní pohodlnost a pustit se do zkoumání nového. Svou úlohu zde také sehrávají média, která často prezentují problémy jiných zemí, což je potom a priori vkládáno do kontaktu s jejími příslušníky. Na druhou stranu máme šanci se poučit a zkusit se těmto problémům vyhnout. Předpokladem k tomu je ale v první řadě to, abychom se dokázali domluvit. Proměna společnosti potřebuje čas a vícejazyčnost další spojení.¹⁰

⁸ Srov. BUTTARONI, S. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 137.

⁹ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 41–43.

¹⁰ Srov. TĚTHALOVÁ, M. *Informatorium*, 2010, s. 10.

1.2 Specifika jazykového vzdělávání v raném věku

S výjimkou vážně postižených jedinců se každé dítě naučí alespoň jeden jazyk, který se učíme zpočátku od svého okolí, nejčastěji z úst své matky. Přibližně ve stejném období věku procházejí děti několika stádií vývoje, které jsou pozoruhodně jednotné. Tato vrozená schopnost naučit se řeč není ale omezena na jeden konkrétní jazyk. Adoptují-li například čeští rodiče dítě cizinců, tak projde stejnými stádií vývoje jako všechny české děti a naučí se česky.¹¹ Dítě tedy zvládne ten jazyk, s kterým přichází do styku. Nejčastěji jazyk mateřský, ale nemusí tomu tak být vždycky.

Jsou jedinci, kteří zvládnou dva jazyky, v tom případě hovoříme o bilingvismu. Existuje několik možností, jak se člověk může stát bilingvním. V prvním případě jde právě zejména o malé děti, které žijí od narození v bilingvním prostředí, např. mluví-li jejich otec a matka různými jazyky a ve styku s dítětem je soustavně používají. Druhým častým případem je ten, kdy rodiče žijí v cizojazyčném prostředí a dítě slyší jeden jazyk doma a jiný ve svém okolí, tj. na ulici, ve škole a při dalších příležitostech. Dítě někdy zpočátku může prvky obou jazyků směšovat, ale časem oba a v poměrně krátkém období zvládne. Bilingvním se může stát člověk i později a na jedné straně je takový proces snadnější, protože se v něm opakuje celá řada činností, které už jedinec zvládl v raném věku. Dovede už analyzovat slyšenou mluvu do slov a hledat za nimi jistý význam, sestavovat hlásky do slov, slova do vět a věty do delších celků, sdělovat své myšlenky, pocity a přání jiným osobám, používat intonaci a přízvuk, umí číst, psát a je schopen se učit uvědoměle. To vše znamená, že by měl být proces zvládnání cizího jazyka značně rychlejší a efektivnější, než tomu bylo v období od narození do přibližně pěti let věku, kdy dítě zvládne jazyk mateřský. V praxi ale dosáhne dospělý člověk dokonalého bilingvismu zřídka.¹²

Nedávno publikovaný výzkum dokonce říká, že bilingvismus může začít už v děloze. Slýchá-li prý dítě v mamčině bříšku dva různé jazyky, může to přispět k tomu, že se oběma naučí rozumět už brzy po narození. S tímto tvrzením přišli kanadští psychologové, kteří sledovali novorozence žen mluvících výhradně anglicky nebo

¹¹ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 35.

¹² Srov. ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*, s. 206.

dvěma jazyky (anglicky a také filipínským jazykem tagalog). Ti zjistili, že děti narozené jednojazyčně mluvícím matkám měly zájem o sání, když slyšely z úst matky angličtinu. Pokud to byl tagalog, zájem neměly. Zatímco děti narozené dvojjazyčným matkám projevovaly zájem o sání bez ohledu na to, jestli jejich maminka právě mluvila anglicky nebo jazykem tagalog.¹³

I velmi malé děti, které jsou vychovávány dvojjazyčně, brzy chápou, že vztah mezi slovy a předměty, z něhož vycházejí, nemusí být ten jediný, že stejnou věc lze pojmenovat různě. Tento raný nácvik abstrakce je asi základem duševní pružnosti a otevřenosti dvojjazyčných lidí, o níž často hovoří psychologové.¹⁴

Hra se slovy bývá velmi oblíbená u všech malých dětí. Ještě než se naučí skutečná slova, tak opakují pro radost stejný zvuk. Taková hra se zvuky a slovy je u dětí nejspíš zcela samovolná, ale je důležitou součástí procesu učení. „Lalace“, jak se toto chování někdy označuje, neboli broukání a žvatlání slouží stejným účelům jako říkanky a nejrůznější slovní hry o něco později. Dítě se tak učí opakováním základních slov, zvuků, struktur. Mnohá z těchto říkadel, jako např. „paci, paci, pacičky“ nebo „meleme, meleme kávu“, jsou hlavně zdrojem zábavy, ale je možné si prozpěvovat i v cizím jazyce a například tak nahradit slovní hry typu „ententýky, dva špalíky“ nebo „elce, pelce, do pekelce“ rýmovačkami cizojazyčnými. Děti určitě s radostí změnu uvítají a s jejich pomocí si například zafixují některé lexikální jednotky, které si procvičují většinou v rýmované podobě, některé jevy fonetické, ale i různé další struktury cizího jazyka. Písňe a dětské říkanky nejsou v žádném případě cílem, ale ani okrajovou záležitostí. To by mělo být pro rodiče a pedagogy motivací ke kreativě v rozvíjení procesu vícejazyčného vzdělávání.¹⁵

Zájem psychologů a dalších odborníků o nalezení nejvhodnějšího způsobu vzdělávání se v poslední době stále více soustřeďuje k vývoji dítěte v raném věku. Mozkové neurony se vyvíjejí hlavně před narozením a pak se již až do stáří jejich počet mění jen velmi málo. Jejich počet je asi 100 miliard. Počet synapsí, spojení mezi mozkovými buňkami, se však naproti tomu mění dost podstatně. Po narození má průměrný jedinec celkem asi tak okolo 50 trilionů spojení mezi mozkovými buňkami. V raném věku dítěte dochází k prudkému nárůstu počtu synapsí, v ideálním případě až

¹³ Srov. *Děti a my*, 2010, s. 5.

¹⁴ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 22.

¹⁵ Tamtéž, s. 22–23.

na cca 1000 trilionů kolem pátého roku věku a pak se tento počet dále už nezvyšuje, naopak ještě klesá přibližně až na polovinu, tj. 500 trilionů v dospělosti. Důležité je, že tento proces je dynamický, takže žádný spoj není nikdy definitivní a neměnný. To znamená, že je možno vznik a zánik spojů do jisté míry ovlivňovat. Zvláště u dětí, v období prudkého růstu počtu nových spojů, je potřeba věnovat pozornost tomu, jaká struktura synapsí se v jejich mozku vytváří. Kromě těch spojů, které má dítě již od narození a které mají určitou souvislost s vrozenými vlastnostmi předávanými geny, ovlivňují proces vzniku nových synapsí v největší míře stimulační přícházející z vnějšího prostředí. Profesor Harry Chugani (profesor pediatrie a neurologie, Wayne State University) trefně přirovnává tento proces k budování silniční sítě, kde silnice (synapse), po kterých nikdo nejedí, zanikají, a ty, co jsou používány, se rozšiřují.¹⁶

Neustále přesto diskutujeme otázku, jak výchovně působit, zda se snažit nějakým způsobem vývoj dítěte ovlivňovat a urychlovat, nebo mu dopřávat svobodu a volnost. Odpovědi různých odborníků se liší, ale můžeme se shodnout, že jedno platí zcela nepochybně. I dnešní dítě potřebuje trpělivé a vlídné zacházení, pozitivní stimulaci a dostatek porozumění. Výchovná praxe proto žádá, abychom měli na děti dostatek času, uměli si s nimi hrát a byli s nimi v bezprostředním kontaktu. Je velice těžké v dnešní době zodpovědně posoudit, zda se dítě s vyššími nároky, cíli a požadavky na vzdělávání dokáže vnitřně ztotožnit nebo se jim pouze z nutnosti a snad i bez negativních dopadů přizpůsobuje. Jestliže se s nimi skutečně ztotožňuje, znamená to, že se ve své podstatě mění. V každém případě je na rodičích, vychovatelích a učitelích, aby dětem usnadňovali adaptaci do současného světa tak, aby jim nepřinášela problémy. Je nutné připravit takové podmínky, aby děti nemusely opouštět bezstarostný, idylický, snový a emocionálně bohatý svět vlastních her a vlastní fantazie a přitom výsledky výchovy a vzdělávání odpovídaly současným požadavkům. V dnešní době se otevírají nové možnosti, k dispozici jsou nové technologie, počítače a elektronika, které je ale třeba správně a ku prospěchu využívat, ne k nim děti odkládat.¹⁷

Obdobím nejintenzivnějšího růstu a vývoje je tedy bezesporu období předškolní. Význam počáteční etapy je prokazatelný. Opakovaně bylo konstatováno, že se malé dítě za první čtyři roky svého života naučí víc než za kterékoli další čtyřletí. Toto závažné

¹⁶ Srov. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*, s. 14.

¹⁷ Srov. OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika I.*, s. 23.

tvrzení přinesl americký psycholog Benjamin Bloom, který ve svých výzkumech zjistil, že z hlediska celkové úrovně inteligence dospělého člověka se u čtyřletých dětí vytvořilo již 50 procent a v době od narození do šesti let vzniknou základní předpoklady pro 33 procent všeobecných školních výkonů.¹⁸

V současnosti, na základě četných výzkumů, známe již poměrně podrobně fyziologickou charakteristiku, motorický i psychický vývoj dítěte. Z těchto pramenů se dovídáme, že dnešní dítě je obvykle lépe fyzicky vyvinuto, než tomu bylo o několik desítek let dříve. V jeho psychickém vývoji se projevuje mentální akcelerace, takže je schopno provádět psychické činnosti, k nimž v minulosti dozrávaly děti až později. Dnešní dítě je více než kdykoliv předtím aktivní a dopředu nasměrované. Pod vlivem cílevědomého výchovného působení i samo o něco usiluje a něco konkrétního chce. Mnohé předškolní dítě dokáže v různých činnostech přímo vynikat i za cenu toho, že pole jeho aktivit se zužuje a cíle snažení jsou pragmatické a utilitární. Víme, že několik miliard nervových buněk pravděpodobně tvoří dostatečnou rezervu k tomu, aby dítě mohlo přijmout značné množství podnětů, a zdá se, že i při zvýšené náročnosti zdaleka nedosahujeme této kapacity v tom, co od dětí požadujeme. Zároveň ale také nemáme přesvědčivé důkazy, že se tato kapacita naplnit může, a proto úvaha o znásobení nároků může být jen pouhá spekulace.¹⁹

Je však mnoho příběhů lidí, kteří v cizojazyčném vzdělávání dosáhli v minulosti fenomenálních výsledků, i když jasné důkazy tak snadno dostupné nejsou. Z dobře doložených příkladů ze současnosti je ale zřejmé, že se dá plyně mluvit třemi až čtyřmi jazyky a díky poznatkům z poslední doby víme i to, že tito výjimeční jedinci zdaleka nevyčerpávají kapacitu lidského mozku.²⁰

Dosáhnout takových schopností, zvyšovat jazykové dovednosti a co nejúčinněji přistupovat k výuce, je snahou mnoha odborníků. Henning Wode, profesor anglistiky na univerzitě v Kielu, který v roce 1995 stál u zrodu imerzivní anglicko-německé mateřské školy, tvrdí, že nejúčinnější je tzv. metoda „ponoření“ do cizojazyčného prostředí již v mateřské škole. Zde se děti cizí jazyk neučí, ale prostřednictvím cizího jazyka se vyučuje. Wode dále říká, že v tomto případě jsou znalosti cizích jazyků u dětí přímo

¹⁸ Srov. OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika I.*, s. 13.

¹⁹ Tamtéž, s. 21.

²⁰ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 170.

dech beroucí.²¹ Využití tohoto modelu je ale spíše otázkou budoucnosti, neboť je nejdříve nutné zajistit podmínky, tzn. dostatek jazykově kvalifikovaných pedagogů.

Z takových příkladů se utvrzujeme, že výuka cizího jazyka by měla být zahájena již v předškolním věku. Skutečnost, že děti dosud neumí číst a psát je nevýznamná, pokud vyučující používá relevantní pedagogické přístupy a ví, že každý věk si s sebou nese svá specifika. V předškolním věku se začíná s cizím jazykem pracovat na základě poslechu, poté navazuje ústní vyjadřování. Jedná se o tzv. audio-orální metodu. Takový přístup koresponduje s vývojem malého dítěte ve věku kojence. Kojenec naslouchá a reaguje mimikou, později začíná vytvářet zvuky, které v určitém stádiu přechází ve srozumitelná slova, následně věty a nakonec vyústí ve vlastní ústní projev. Období seznamování se s cizím jazykem, kdy dítě zejména vstřebává slyšené bez toho, že by reálně cizí jazyk produkovalo, může být různě dlouhé. Pedagog by měl rozpoznat vhodný okamžik a k aktivnímu použití cizího jazyka povzbuzovat. Neměl by děti ovšem nutit, protože i když žák nemluví, je pravděpodobné, že si určité znalosti a dovednosti odnáší. Možná, že právě takový žák si bude na cestě z hodiny domů notovat písničku se všemi slovy. Někteří žáci se mohou projevit spíše v ústraní nebo při práci v malých skupinách, jiní naopak ochotně mluví současně s ostatními. Zároveň pedagog trvale sleduje další aspekty, které by mohly být zárodky pozdějších problémů.

Předškoláci se rychle učí, ale také rychle zapomínají, to patří k jejich normálnímu vývoji. Zajišťuje-li v mateřských školách výuku cizího jazyka externí vyučující, je optimální, pokud se učitelka aktivity také zúčastní, protože s dětmi může dále pracovat a začlenit řadu věcí do běžného programu třídy. Podle mého názoru by tato praxe měla fungovat ještě na prvním stupni základních škol, protože učitel s příslušným pedagogickým vzděláním zná metody práce, které odpovídají dětem v tom daném věku, jejich schopnostem a potřebám. Je třeba myslet na to, že výuka založená na přístupech a postupech, které žáky zajímají a motivují k aktivnímu zapojení, je považována za účinnější než taková, která tak pozitivní přijetí u žáků nedosáhne. V úvodu může být vždy vhodně využit aspekt novosti. Děti jsou otevřené přijímání nových poznatků. První hodiny v předškolním věku by měly být plné zábavných aktivit, jako je kreslení, poslech pohádek, písniček, hádání, děti by měly výuku vnímat jako hru. U mladšího školního věku lze již zařadit jako motivační činitel i soutěž s druhými dětmi. Vystává

²¹ Srov. WODE, H. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 97.

tak ale důležitý úkol, udržet rovnováhu mezi spravedlností a výchovným cílem. Není snadné zařazovat soutěžní aktivity dostatečně různorodé, aby opakovaně nevyhodňovaly určité skupiny žáků na úkor jiných. Současně by neměli zůstat opomenuti nesoutěživí žáci, kterým činnosti, v nichž se stanovuje pořadí úspěšnosti, nevyhovují. Mnohé soutěže jsou založené na rychlosti a přesnosti, čímž mohou být znevýhodňováni žáci, kteří ke splnění zadání potřebují více času z důvodu osobnostních charakteristik nebo určitého handicapu.

K významným přístupům, které mohou rozvíjet jazykové znalosti dětí již v raném věku a například monitorovat porozumění slyšenému, patří reakce pohybem, neboli Total Physical Response (TPR). Jedná se o činnosti, ve kterých žáci reagují na slyšené beze slov. Takto je snadno možné ve třídě procvičovat porozumění různým pokynům. Individuálně lze potom využívat této metody s oslovením jednotlivých žáků. Vhodné je takové formy práce zařazovat také v případech, když začínají být děti unavené nebo při přechodu z jedné aktivity na druhou. Další používanou činností při osvojování cizího jazyka beze slov je mimika. Čím jsou děti mladší, tím je významnější. Beze slov mohou na některá slovíčka děti ukázat, vybrat je ze sady nebo je nakreslit, vymodelovat, vystříhnout. Různorodé opakování by mělo být pravidelnou součástí všech vyučovacích hodin. Vyučovací jednotky by měly obsahovat vyvážený poměr aktivních a pasivních činností se zapojením různých smyslů a typů inteligencí.²²

Učitelka pilotní mateřské školy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Šárka Dohnalová, která se zabývá výukou cizích jazyků předškolních dětí, je názoru, že by se děti neměly jazyku „učit“, ale osvojovat si ho situačním učením. Říká, že to je pro lektory podstatně náročnější práce než s dospělými studenty. Lektoři by podle ní měli mít perfektní výslovnost, co sami neumí, neměli by učit. Dále říká, že děti by měly nejprve mít pokroky v mateřském jazyce, zejména dobrou výslovnost, neboť přidáním druhého jazyka se vývoj dítěte zatíží a zpomaluje. Varuje před ambiciózností některých rodičů, kteří předpokládají, že pokrok jejich dětí bude velmi rychlý. Důležité je ponechat dětem jejich dětství a neukončovat jej předčasnými a přehnanými nároky. Pedagogika pro malé děti je pedagogikou zážitkovou. Děti se učí prožitkem, hodiny by neměly obsahovat direktivní tón. Při tomto typu výuky musí být zapojen cit a láska k dětem.

²² Srov. JÍLKOVÁ, J. *Aspekty výuky cizích jazyků v raném věku* [online].

Dohnalová ve shodě s řadou dalších odborníků uvádí, že při vyučovací hodině by měly být zapojeny alespoň čtyři druhy dětské inteligence. Každé dítě je totiž jiné a reaguje na jiné podněty. (S tím, že na lidskou inteligenci nelze pohlížet jako na jeden celek, přišel americký psycholog Howard Gardner. Podle Gardnera je třeba rozlišovat více druhů inteligencí a ty posuzovat nezávisle na sobě. Původně jich stanovil sedm, později však připustil, že jich může být i více. Jeho závěry dnes mají značný význam pro vzdělávání). Inteligenci můžeme mít vizuální, lingvistickou, pohybovou, hudební, logicko-matematickou, interpersonální a další. Do výuky by samozřejmě tedy měly být zapojovány různé činnosti. Měly by se střídat básničky, říkanky, písničky, pantomima či divadlo. Dalším prvkem výuky je například „Listen and do“, tedy forma výuky využívající tělesně-kinetickou inteligenci, kdy děti poslouchají mluvený pokyn učitele a následně společně provádějí určité úkoly.²³

Jsou ale i názory, které říkají, že z hlediska vývoje kompetencí k mateřskému jazyku může raná systematická výuka cizího jazyka působit na dítě nepříznivě. Jedinci, který je například rizikový z hlediska dyslexie, může podle Zelinkové dokonce uškodit.²⁴ Hned na další straně ovšem autorka připouští, že je však možné, že výhody plynoucí ze znalosti jazyků mohou být využity o několik let později.

Řešením by mělo být vytvoření takových vzdělávacích podmínek, které by vývoj těch nejnadanějších dětí nebrzdily a naopak ty nejpomalejší nestresovaly. Teoreticky se tuto problematiku snaží řešit tzv. „inkluzivní třída“, která zahrnuje nejen různé žáky, ale i různé postupy a zapojuje okolí školy.²⁵ Jinými slovy to znamená, že v ideálním, na různé výukové podněty bohatém prostředí postupují různí žáci různými cestami a různou rychlostí. Ve vzdělávání je nutný individuální přístup, používají se metody skupinové práce, často je nutné uzpůsobit prostředí, pomůcky apod. Výuka se soustřeďuje zejména na to, aby každé dítě plně využilo svůj potenciál.

Toto je teoretické řešení, které je ale v praxi, v běžném školním kolektivu, často obtížné vytvořit. V současných českých mateřských školách, kde je na třídách zapsáno 28 dětí, se sice učitelky snaží k dětem přistupovat individuálně, určitě je běžně využívána skupinová forma práce, ale bohužel v těchto vysokých stavech na třídách, nelze zajistit optimální prostředí, které by požadavkům na vzdělávání vyhovovalo. Na

²³ Srov. DOHNALOVÁ, Š. *Výuka jazyků u předškolních dětí* [online].

²⁴ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*, s. 143.

²⁵ Srov. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*, s. 15.

základních školách je situace již o něco lepší, ale v některých kolektivech se tyto formy práce realizují také špatně. V případech, kdy to situace vyžaduje, pracují sice na třídách asistenti pedagoga, a i když je to jistě pro učitelky pomoc a opora, jejich práce je z velké části nasměrována jen k určitým dětem.

Česká škola tak stále častěji řeší problémy jiného rázu. V poslední době vstupuje do popředí například logopedie, neboť se údajně zhoršuje vyjadřování a výslovnost dětí. Často se jako důvod uvádí nadměrné a špatné využívání televize a počítačů. Dalšími uváděnými důvody jsou, že děti méně komunikují, a to jak mezi sebou, tak s rodiči, že rodiče přestávají dětem číst knihy. Učitelé si také například stěžují na vzrůstající počet dětí s diagnózou dyslexie. Rodiče jsou tak zákonitě vystrašení a otázka výuky cizích jazyků jde za těchto podmínek do pozadí. Bohužel ke škodě dětí, které by se cizímu jazyku mohly již dávno věnovat. Zelinková v tomto případě ovšem uvádí, že například o dyslexii se mluví pravděpodobně více, než je potřeba, protože nelze říct, že by se situace zhoršovala, jen veřejnost je o těchto vadách pouze více informována.²⁶

Z výše uvedeného je jasné, že k osvojování si jazyka je nejdůležitější osobní kontakt a prožívání každodenního života, ať už v podobě naslouchání, vysvětlování, společného si hraní či čtení a přitom je důležité si uvědomit:

- Zpočátku hrají v jazykovém vývoji dítěte nejvýznamnější roli rodiče, i když jejich význam trvá potom ještě několik dalších let, svým přístupem a aktivitou mohou jazykový vývoj svého dítěte ovlivnit nejvíce.
- Jazykové učení je zvětšování rozsahu významů, které má člověk k dispozici. Příležitost k učení dávají pouze smysluplné aktivity. I ty „nejbanálnější“ stránky jazyka, jako je například rozdíl mezi „m“ a „n“, si osvojujeme prostřednictvím rozdílných významů, které vytvářejí, například „máma“ a „nána“.
- Učit se jazyk není totéž jako učit se o jazyce.
- Jazyk je sociální jev, naučit se jeho využití lze jen v přímé interakci s nejrůznějšími lidmi.
- Čím širší škálu činností a dovedností rozvíjí škola, tím je pravděpodobnější, že je dítě uplatní i mimo školu.

²⁶ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*, s. 25.

- Naučit se jazyk není otázkou opakování. Opakování ve skutečnosti hraje v procesu učení jen zanedbatelnou úlohu. Jazyk je systematický a dynamický celek, opakovat můžeme pouze část systému, ale ne systém samotný.²⁷
- Opravování nemá na proces učení příliš velký význam. „Důkazem toho je, že někdy se bez jediné opravy naučíme něco správně, a jindy opakujeme starou chybu bez ohledu na to, kolikrát jsme opraveni. Když dítě řekne nesprávnou, ale pravdivou větu: „Máma lžička“, matka dítě obvykle neopraví, ale souhlasně reaguje slovy: „Ano, ty jsi ale šikovný!“ Na druhé straně, když dítě zformuluje gramaticky správnou, ale nepravdivou větu, matka s ním nesouhlasí. Například na větu: „Tohle je mámina lžička“ odpoví matka: „Kdepak, ta patří tátovi“. Ve skutečnosti velmi často opravujeme děti, když pronesou gramaticky správnou větu, a naopak chválíme jejich chyby. Chyby nejsou známkou neschopnosti se něco naučit, jsou nedílnou součástí procesu učení.²⁸

Pozitiva jazykového vzdělávání v raném věku dokládá příklady z praxe také Evropská komise. V rámci kampaně Piccolingo přesvědčuje všechny zájmové skupiny a hlavně rodiče dětí o tom, že osvojování cizího jazyka je pro malé děti obohacující zkušeností a silným zážitkem. Upozorňuje na tyto aspekty:

- **Důležitost jazykového vzdělávání** od útlého věku, kdy jde o plné využití jedinečného potenciálu malých dětí. Osvojování cizích jazyků má na vývoj dětí velmi pozitivní vliv, nová zvuková podoba procvičuje jejich uvědomělé naslouchání, což napomáhá věnovat více pozornosti i svému vlastnímu jazyku. Děti si tak zvyknou pozorněji poslouchat a později ve škole toho plně využijí.
- **Společenské výhody** jazykové výuky v raném věku. Děti se učí být přístupnější jiným názorům a zbavují se strachu, že studium cizích jazyků je nepřekonatelnou překážkou. Děti jsou schopnější lépe se přizpůsobit věcem, které jsou pro ně cizí po kulturní stránce. I když děti na vyšším stupni nepokračují ve studiu stejného jazyka, jejich úsilí, které vynaložily při osvojování cizího jazyka v předškolním věku, nepřijde nikdy nazmar.

²⁷ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 36–38.

²⁸ Tamtéž, s. 36–37.

- **Zlepšování kognitivních schopností** prostřednictvím výuky cizího jazyka. Nový jazyk, to je jednak výzva, dále silný prožitek a jeho osvojování se současnými výukovými materiály je velmi příjemné. Výzkumné práce poukazují na to, že osvojování jazyka v předškolním věku dokonce zlepšuje neverbální kognitivní schopnosti.²⁹

1.3 Současná diskuse

V současnosti se o osvojování cizích jazyků v raném věku vedou velmi intenzivní diskuse. Existuje řada argumentů proti vícejazyčnosti. Domněnky některých autorů hovoří o tom, že plošné snižování počátku cizojazyčné výuky není důsledkem odborné diskuse či reflektováním výsledků empirického výzkumu, ale politické rozhodnutí, které je motivované laickými názory odrážejícími politicko-ekonomické trendy ve sjednocující se Evropě.³⁰

V posledních několika letech tyto názory ve velké většině ale vyvrací stále cílenější a věcnější výzkum. Nejnovější výsledky naopak upozorňují na nedostatek příležitostí a zkušeností v určitém vývojově příznivě nastartovaném období, neboť vývoj mozku má určité fáze, v nichž lze největší prospěch získat příslušnou stimulací. Pokud v této fázi dítě potřebnou zkušenost získá, může plynule přejít do další vývojové fáze. Jestliže dítě v patřičnou dobu zkušenost nezíská, pozbývá do určité míry příležitost mít z ní maximální prospěch a jeho vývoj ztrácí na posloupnosti a plynulosti.³¹

„Nutnost systematické předškolní výchovy ostatně doporučoval již Jan Amos Komenský, který v celém svém díle přesvědčuje dospělé, že v zájmu své další existence a budoucnosti mají děti věnovat maximální pozornost. Výchova založená na porozumění dětským potřebám a vývojovým zvláštnostem je zárukou správného vývoje celé společnosti. (...) Upozorňuje i na možnou ztrátu schopností, příležitostí a času, nepřijde-li poučení v pravý okamžik.“³²

²⁹ Srov. Kampaň Piccolingo [online].

³⁰ Srov. NAJVAR, P. *Pedagogická orientace*, 2008, č. 2, s. 37.

³¹ Srov. OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika I.*, s. 34.

³² Tamtéž, s. 16 a 34.

„U malých dětí jde především o to, že se otevře „fonetické síto“, díky němuž vnímají jako foném nejen zvuky své mateřštiny, ale i jiných jazyků. A do šesti let věku je tohle „fonetické síto“ otevřené, až pak začínáme hluchnout.“³³ O spolehlivosti výzkumů a různých měření můžeme pochybovat, ale jeden závažný závěr z nich plyne a platí. V této době, v raném dětském věku, je největší příležitost ovlivnit inteligenci stimulací nebo deprivací.

Nad varováním některých pedagogů o negativním vlivu současné všeobecně nadměrné stimulace a nebezpečí přetěžování je třeba se také zamyslet. Měly by se citlivě sledovat zájmy dětí a podněty, které vycházejí od nich a nevnucovat jim příliš zájmy své, i když vyplývají z dobře míněných záměrů. Tyto názory jsou navíc často zkrácené tím, že potenciál pedagogů ovlivňovat jazykové vzdělávání je velmi nízký. Ústav pro informace ve vzdělávání např. provedl dotazníkové šetření, které bylo zaměřené na výuku dalšího cizího jazyka. Ředitelé základních škol byli většinou proti zavedení povinné výuky dalšího cizího jazyka. Obávali se především přetěžování žáků a jako další překážku uváděli nedostatek kvalifikovaných vyučujících. Rovněž nesouhlasili s tím, aby na úkor dalšího cizího jazyka, který by se vyučoval povinně, byly omezovány jiné předměty.³⁴

Na otázky přetěžování dětí a další aspekty v souvislosti s výukou cizího jazyka v raném věku, které si kladou pedagogové, ale často i rodiče malých dětí, reagují odborníci prostřednictvím kampaně Piccolingo takto:

- **Nejsou výukou cizího jazyka děti přetěžovány?**

Ve dvojjazyčných školkách, kde učitel hovoří cizím jazykem každý den a příležitostně předčítá dětem texty, nikomu nepřijde na mysl zabývat se otázkou nějakého „přetěžování“. Vyvíjení tlaku přichází v úvahu pouze tehdy, pokud se oficiálně stanoví dosažení konkrétních výsledků ve velmi krátkém časovém úseku. Rodiče by neměli mít přehnaně ambiciózní cíle.

³³ TĚŤHALOVÁ, M. *Informatorium*, 2009, č. 10, s. 9.

³⁴ Srov. Ředitelé škol odmítají povinné vyučování dalšího cizího jazyka. *Právo* [online].

- **Nemůže jazyková výuka již od útlého věku narušit osobnost dítěte?**

Učení se dvěma jazykům a přemýšlení ve dvou různých jazycích umožňuje dětem prožívat a zakoušet pluralitu. Lidé, kteří se učili cizím jazykům v raném věku a mají své kořeny původu jako ostatní, si však uvědomují, že jejich kořeny nejsou jediné možné a že na světě existuje tolik kořenů jako lidí.

- **Nemůže docházet k narušení procesu osvojování mateřského jazyka?**

Výuka cizího jazyka u dítěte staršího 36 měsíců nevykazuje žádné negativní vlivy na osvojování a používání jazyka mateřského. Naopak, je posilováno vnímání zvuku a rytmičnosti jazyků. Mimoto většina dětí, které se učí cizím jazykům v útlém věku, se učí dalším cizím jazykům mnohem snadněji.³⁵

Názory se často různí nebo jsou dokonce protichůdné a řešení problémů není jednoznačné. Mnohdy teprve na základě porovnání více názorů a případů lze nalézt optimální východisko. Vzhledem k tomu, že se stále rozšiřuje objem toho, co si člověk potřebuje pro život osvojit, je také těžké jednoznačně prohlásit, že jen jedno z řešení je správné nebo možné. Profesor filozofie a dějin přírodních věd Stanislav Komárek se nedávno v časopise *Rodina a škola* vyjádřil: „Cítím, já si poněkud kacířsky myslím, že stát by měl pečovat pouze o to, aby žák zvládl mateřský a anglický jazyk, kupecké počty, zacházení s computerem a internetem. To by měl striktně vyžadovat. Všechny ostatní předměty by měly být nějakým způsobem volitelné ze strany rodičů, později i žáků.“³⁶

Podobně na omezenost upotřebitelnosti formálních dovedností pro mladší děti upozorňuje i Christa Kieferle z mnichovského Staatsinstitut für Frühpädagogik. Říká, že je důležité dbát i na konceptuální vědomosti, které rozvíjí procedurální schopnosti, které jsou základem obchodních, učebních a kontrolních strategií. Tyto dvě oblasti, konceptuální vědomosti a procedurální schopnosti musejí být stejně důležité. Jak v USA, tak v Německu se diskutuje mnoho o tom, zda speciální jazykové programy přinášejí úspěch, zda se zlepšují a posilují dovednosti dětí. Vypadá to tak, že skutečný úspěch neleží v krátkých ojedinělých opatřeních, ale zdá se, že spočívá v systematickém

³⁵ Srov. Kampaň Piccolingo [online].

³⁶ KOMÁREK, S. *Rodina a škola*, 2009, s. 6.

každodenním působení od prvního roku života, kdy dospělí děti k získávání nových vědomostí a dovedností vybídnou a povzbuzují je.³⁷

Jan Sokol, filozof, který v roce 1998 působil i ve funkci ministra školství, k tomuto poznamenává: „Donedávna se ještě školy zoufale snažily zahrnout všechno to nové do obsahu školních hodin a zaváděly tudíž další a další předměty. Jenomže právě to nové, domněle pro život užitečné, se jim škaredě odvděčilo, neboť ve chvíli, kdy děti ze školy odešly, bylo už zase staré, to jest nepotřebné nebo alespoň nezajímavé. Přitom spěch, s nímž se různé novinky musely zavádět a vyučovat, zabránil tomu, aby si je sami učitelé stačili skutečně zažít a byli tedy sto dětem alespoň předvést, ne-li zprostředkovat, slušnou úroveň rozumění, a tedy i komunikace o nových vědách a objevech. Nezbylo tedy než zůstat při komunikaci spíše předstírané, kdy se učitel musí držet jako klíště toho, co stojí v učebnici, a třese se před žáky, mezi nimiž se pochopitelně tu a tam najde některý, který dané věci skutečně porozuměl a mohl by začít klást otázky. I toto je jedna ze složek oné „ztráty prestiže“, na niž si dnes učitelé po celém světě tolik stěžují. O účincích takové předstírané komunikace na žáky raději ani nemluvit, falešnost tohoto počínání rozpoznají bezpečně už docela malé děti.“³⁸

„Jednou z vysoko ceněných hodnot současných společností je pohyblivost a pružnost. Pro jazykové společenství malého národa to ovšem neznámá jen cestovní pas a čtyři kola, znamená to postavit vedle schopností komunikovat v mateřské řeči ještě jednu, dvě nebo tři další. Pokládám to za povinnost našich škol vůči dětem – naučit je komunikovat i přes Beskydy a Šumavu, což neznámá jen zvládnout paradigmat, slovník a výslovnost.“³⁹

Aby byla úspěšná výuka cizích jazyků, měli by být v této oblasti zdatní především učitelé. Ze zprávy České školní inspekce vyplývá, že cizí jazyk ovládá aktivně zhruba polovina učitelů, personální možnosti škol jsou nedostatečné, jazykově kvalifikovaných učitelů je nedostatek a bohužel se ukazuje, že učitelů cizích jazyků nepřibývá. Podle Jarmily Bílkovské z České školní inspekce, která se na problematiku sledování výuky cizích jazyků ve školách specializuje, je zásadní problém v tom, že většina těch, kteří

³⁷ Srov. KIEFERLE, Ch. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 118.

³⁸ SOKOL, J. In *O filosofii výchovy a filosofii provádějíci*, s. 86.

³⁹ Tamtéž, s. 87.

vystudovali angličtinu na pedagogických fakultách, nenastupuje do škol a rodilých mluvčích je ve výuce jen zanedbatelné množství.⁴⁰

Je tedy vidět, že výuka jazyků u nás není dostatečně zajištěna. Jaké se nám podaří najít řešení? Spisovatelka a socioložka Jiřina Šiklová například říká, že každý student by měl během vysokoškolského studia alespoň jeden semestr studovat v zahraničí.⁴¹

Výzkum neustále pokračuje a není mým cílem soudit a rozhodovat o pravdivosti výroků a teorií. Navíc je pravda, že poznávací procesy se vyvíjejí u různých jedinců odlišně. Děti dosahují velmi různých výsledků i při osvojování svého prvního, mateřského jazyka. Je to způsobeno určitými rozdíly ve stavbě a funkcích centrální nervové soustavy. Řeč má navíc složku receptivní (porozumění řeči) a expresivní (vyjadřování, mluvení). Úroveň mluvy je dále ovlivněna bohatostí slovní zásoby, artikulací, rychlostí vybavování slov apod. Vliv na vývoj slovní zásoby mají určitě i další aspekty, například komunikace, četba a tyto procesy nás určitě ovlivňují také při osvojování si cizího jazyka. Uvádím nás, protože jsem přesvědčená o tom, že při osvojování si cizích jazyků platí pravidlo „nikdy není pozdě“, což ostatně uvádí ve své přenášce Rita Franceschini, jedna z členek pracovní skupiny pro mnohojazyčnost, která vznikla v roce 2005 z rozhodnutí Evropské komise. Členy této skupiny byli odborníci, kteří byli politicky nezávislí a kteří nereprezentovali zájmy jednoho určitého národa či jazyka.

Rita Franceschini, profesorka jazykovědy a lingvistiky, rektorka univerzity v Bolzanu, shrnuje současné poznatky asi takto:

- Mozek je pro mnohojazyčnost vnímavý doživotně. Platí tedy, že aktivizace dalších jazyků není možná jen v časném dětství, ale je podporována i ve vyšším věku.
- Čím dříve se získají jazykové zkušenosti, tím lépe dosáhneme v dalším jazyce výslovnosti a mluvnické správnosti. Dosáhnout správnosti nebo zvyšovat slovní zásobu je ale možné po celý život.
- Moto „čím dříve, tím lépe“ se často odvolává na plasticitu a zvláštní tvárnost mozku, kterou člověk v prvních deseti letech disponuje. Říká ale, že korektní by

⁴⁰ Srov. DOUBRAVA, L. *Učitelské noviny*, 2010, č. 4, s. 14.

⁴¹ Srov. TĚTHALOVÁ, M. *Rodina a škola*, 2010, č. 10, s. 7.

bylo říct, že čím dříve se člověk další jazyky učí, tím vnímavější se později k jejich získávání stává.

- Mělo by se také říci: „Čím více, tím šikovnější“. Když se člověk nějakou řeč naučí, tak potom ví, jak na to. Jinými slovy řečeno, člověk je potom zkušenější a disponuje strategiemi, které si nemusí v jednotlivostech plně uvědomovat.
- Při všech pozitivních snahách o ranou výuku cizích jazyků je důležité myslet na to, že je v životě možné učit se další jazyky i později. Čím později se ale cizí jazyk člověk naučí, tím menší má šanci dosáhnout správné výslovnosti.
- Z hlediska fyziologie mozku nestojí mnohojazyčnosti nic v cestě. Naopak, existují několikajazyčné kompetence u dětí s migračním pozadím, které jsou předností také pro jiné kognitivní schopnosti. Je stále více vidět, že existuje úzká souvislost mezi jazykovou výukou, jazykovými kompetencemi a jinými kognitivními výkony. Učení jazyka ovlivňuje vnímání a zpracovávání jiných kognitivních procesů. Učení více jazyků může vést k bohatší schopnosti jazyk vnímat a zpracovávat.⁴²

Děti, které mají širokou základnu zkušeností a vědomostí, rychleji a komplexněji získávají schopnosti, proto také snaha o podporu vícejazyčnosti v raném dětství, a to platí pro všechny děti, ať mluví jakýmkoliv rodným jazykem. Jazykové kompetence jsou jedněmi z nejdůležitějších základů ve školním vzdělávání dětí a jsou velmi komplexní pojem, který označuje bohatost jazykových schopností, které slouží lidem, aby spolu mohli úspěšně na všech jazykových úrovních komunikovat. Komunikace přitom vyžaduje kompetence gramatické, pragmatické, ale také osobní, jako například postoj, motivaci, představy, jistou míru zdokonalování schopností a sebevědomí, ale také světové a sociální vědomosti.⁴³

Jazyku se člověk nenaučí přes noc. Úspěch či neúspěch závisí na řadě faktorů. Větší šance mají ti, kteří s cizím jazykem začnou už jako malé děti, ale i tak musí být splněny další faktory. Cizojazyčná výuka musí být dostatečně intenzivní. Henning Wode říká, že začínat ve 3. nebo 4. třídě je velmi pozdě. Jedna nebo dvě hodiny angličtiny za týden nebo 10 až 15 minut denně není v žádném případě také dost intenzivní a dostatečná výuka. Uvádí, že v základní škole by mělo cizojazyčné

⁴² Srov. FRANCESCHINI, R. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 16–17.

⁴³ Srov. KIEFERLE, Ch. Tamtéž, s. 118–119.

vzdělávání tvořit alespoň 60–70 procent předepsaného vyučovacího času, ve školce by se měly děti setkávat s cizím jazykem dokonce po celý den.⁴⁴ Je tedy víc než jasné, že optimální podmínky pro výuku zdaleka nezajišťujeme a v nejbližší době ani nezajistíme, ale žádoucí by bylo se požadavkům alespoň přibližovat.

⁴⁴ Srov. WODE, H. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*, s. 100.

2 MOŽNOSTI JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V RANÉM VĚKU

2.1 Formální vzdělávání

Formální vzdělávání se vztahuje k vzdělávacímu systému, který zahrnuje všechny školy. Prvním stupněm institucionálního vzdělávacího systému je předškolní vzdělávání, které má smysluplně obohacovat denní program dítěte a poskytovat dítěti odbornou péči. Čas prožitý v mateřské škole by se měl stát pro dítě radostí, příjemnou zkušeností, ale i zdrojem dobrých a spolehlivých základů dalšího vzdělávání. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí v předškolním věku, by děti měly umět využívat informativní a komunikativní prostředky a vědět, že lidé se dorozumívají i jinými jazyky a že je možno se jim učit a mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur.⁴⁵ V nedávné době se učitelé ještě shodovali, že ideální doba k výuce cizího jazyka nastává u většiny dětí ve čtvrté třídě. Dnes již víme, že děti mohou začít úspěšně s výukou cizího jazyka podstatně dříve. Jazykové vzdělávání by tak mělo být dětem nabídnuto i v předškolním věku a důsledně vázáno k potřebám a možnostem jednotlivých dětí. Specifika předškolního vzdělávání a věkové zvláštnosti dítěte předškolního věku by měla nejlépe znát učitelka mateřské školy, a proto by také měla umět alespoň kvalifikovaně poradit rodičům, kteří se rozhodnou, že chtějí s výukou cizího jazyka začít dříve, případně dokázat aktivitu zprostředkovat.

Základními dokumenty škol, které stanovují cíle pro zvyšování jazykových znalostí a jazykových kompetencí, se tedy staly rámcové a následně školní vzdělávací programy. V současné době byly formulovány požadavky pro to, aby všichni žáci v základní škole prošli výukou anglického jazyka, ale měly by být vytvořeny předpoklady pro zahájení výuky již v předškolním vzdělávání a pro navýšení hodinových dotací cizích jazyků v základních školách. Princip mnohojazyčnosti podporuje možnost volby dalšího cizího jazyka na základní škole. Školy se mohou zapojit do rozvojových programů na podporu

⁴⁵ Srov. *Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*, s. 13–30.

výuky cizích jazyků a méně vyučovaných jazyků, na podporu jazyků národnostních menšin, multikulturní výchovy apod. V rámci rozvojových programů a mezinárodních projektů je podporována mobilita žáků a učitelů s cílem rozvíjet jejich jazykové znalosti a dovednosti. K tomu účelu byly v uplynulých letech vypsány například rozvojové programy MEJA (Rozvojový program metodické a jazykové přípravy pro učitele 1. stupně ZŠ bez odborné kvalifikace pro výuku cizích jazyků a jazyková příprava pro učitele MŠ, 1. stupně ZŠ a ZUŠ) a Brána jazyků (Rozvoj specifických kompetencí pedagogických a odborných pracovníků ve školství za účelem zkvalitňování vzdělávání na ZŠ, SŠ a VOŠ). Od roku 2004 působí v oblasti dalšího vzdělávání Národní institut pro další vzdělávání.⁴⁶

Podle zprávy ČŠI probíhala výuka angličtiny v předešlém školním roce ve více než polovině z navštívených mateřských škol. Ze získaných údajů však není zřejmé, jak kvalitní výuka je v mateřských školách nabízena. Šedesát procent z ní zajišťují externisté, zbytek kmenové učitelky. Dále se ve zprávě uvádí, že požadovanou odbornou kvalifikaci mělo bezmála 60 procent vyučujících. Žádné nařízení ale neurčuje, jakou normou by se kvalifikace učitelů jazyka v mateřské škole měla řídit, a protože výuka cizího jazyka není většinou v mateřských školách do ŠVP ještě zařazena a probíhá převážně formou kroužků, její úroveň inspektoři nesledují. Pro mateřské školy existuje jen doporučení, že by výuka cizího jazyka měla probíhat denně, raději třeba jen dvacet minut formou hry, ale průběžně. Dalším problémem je, že chybí kontinuita a není zajištěna návaznost výuky na základní školu, protože ve většině státních základních škol začíná výuka cizího jazyka až ve třetí třídě, a i tak mají základní školy potíže výuku zajistit, neboť naráží na nedostatečnou kvalifikovanost učitelů. ČŠI uvádí, že skutečná odborná kvalifikovanost k výuce angličtiny se v předešlých letech pohybovala kolem třiceti procent, v roce 2009 dokonce klesla jen na 23 procent.⁴⁷

V roce 2007 vyšla metodická příručka Cizí jazyky napříč předměty 1. stupně ZŠ, kterou zpracoval Výzkumný ústav pedagogický. Ta byla rozeslána zdarma všem školám a měla by pomoci začlenit výuku cizího jazyka do ostatních předmětů. Zároveň by měla přispět k tomu, aby se učitelé zbavili stereotypů v jazykovém vyučování, a vznikl tak prostor pro úspěšnější a efektivnější uspokojování měnících se komunikačních

⁴⁶ ČŠI: *Podpora a rozvoj výuky cizích jazyků* [online].

⁴⁷ Srov. DOUBRAVA, L. *Učitelské noviny*, 2010, č. 4, s. 14.

potřeb. Tento postup by měl směřovat ke CLIL (Content and Language Integrated Learning, obsahově a jazykově integrované vyučování). CLIL není jednoznačně definovaná metodika a podle některých významných autorů má mnoho různých podob. Může mít formu krátkých bloků v různých předmětech, např. mohou být v cizím jazyce sdělovány běžné pokyny, může jít o překlady cizojazyčných textů v různých vyučovacích hodinách, organizování výuky tematických celků až po bilingvní vyučování. CLIL vyžaduje týmovou spolupráci kolegů na školách, nadšení a odhodlání dělat něco nového. CLIL nabízí vhodné spojení výuky odborného předmětu a cizího jazyka.⁴⁸ Vsunout do některého z vyučovacích předmětů chvilku cizího jazyka přinese oživení a dětem tento prvek nenápadně ukáže, že uplatnění cizího jazyka je mnohem vyšší. V některých předmětech to mohou být jen slovíčka, jinde text nebo rozhovor, v hudební výchově písnička.

Školy se snaží využívat nabídky a organizují další různé aktivity, které také přispívají k výuce cizích jazyků. Vyjíždějí do zahraničí, nejčastěji prostřednictvím cestovních kanceláří. V poslední době lze vycestovat i prostřednictvím státem finančně a metodicky podporovaných mezinárodních vzdělávacích programů. Využívání těchto možností vyžaduje od pedagogů odhodlání, nadšení, nové metody práce a hodně jejich volného času. Vedení škol by mělo tyto aktivity podporovat. Své by v otázce jazykového vzdělávání měl udělat i stát. To znamená především umožnit, aby kvalifikovaní učitelé jazyků byli slušně zaplacení a nespoléhat jen na jejich entuziasmus.

Další komplikace mohou školám přinášet i napjaté provozní rozpočty a špatné vybavení moderní technikou nebo naopak technika funkční, avšak nepříliš efektivně využívaná. Je třeba motivovat učitele k využívání informačních technologií jako didaktické pomůcky ve vzdělávání i při sebevzdělávání. Pro pedagogy by měly být vytvořeny takové podmínky, aby se překážkou ve vývoji dětí nestala nedostatečná úroveň dovedností práce s moderními technologiemi. Je nutné naučit pedagogy využívat podpory techniky tak, aby informační technologie byly při jejich práci přínosem a inspirací, nikoliv další povinností nebo pracovní zátěží. Další stěžejní úkol pro pedagogy je ten, že musí dětem ukázat a vysvětlit jejich přínos a účelné využití.

⁴⁸ Srov. VOJTKOVÁ, N. *Učitelské noviny*, 2010, s. 17.

2.2 Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání by mělo rozvíjet dovednosti a kompetence mimo rámec formálního vzdělávacího kurikula. Pro tento proces učení je důležitá naše vlastní motivace a ochota zapojit se do takových aktivit, v nichž máme možnost se rozvíjet. Aby obstály v moderní společnosti děti v raném věku, je důležité, aby aktivně a s uměním ovlivňovaly svůj volný čas jednak sami, ale možnosti zlepšení by měli pomáhat hledat i jejich rodiče. Praktické dovednostmi nabývají v posledních letech na významu a mnohdy je nelze naučit pouze ve formálním vzdělávání. I když by mělo být neformální vzdělávání dobrovolné, často o tom, jaké mimoškolní jazykové aktivity budou děti v raném věku navštěvovat, rozhodují právě rodiče. Pomáhají s výběrem specializovaných kurzů, kroužků, táborů s výukou cizího jazyka či jazyků, ať už v předškolním věku či o něco později.

Na mimoškolní úrovni se nabídka jednotlivých míst může lišit podle aktivity organizací, které v tom daném regionu působí. V některých městech jsou aktivní domy dětí a mládeže. Zde je možné pravidelně docházet do jazykových kroužků nebo kurzů. Jinde se na tomto poli angažují neziskové organizace, které nabízejí možnosti setkávání se s cizinci na dobrovolnické úrovni. Je například možné hostit u sebe doma zahraničního studenta, tím poznat jeho jazyk, kulturu a opravdu se naučit porozumět. Jakékoli společné volnočasové aktivity přinášejí možnost společných zážitků, témat k hovoru a příležitostí poznat se blíže, což běžná školní výuka neumožňuje. Už třeba školní družina, pokud se jí rodiče dětí-cizinců rozhodnou využít, může být místem, kde se mezi dětmi-cizinci a jejich vrstevníky prolomí ledy a skrze společné aktivity dojde ke vzájemnému kontaktu.

Důležité je vždy zapojení a spolupráce rodičů. Postoje dospělých mají obrovský vliv na to, jak v budoucnu budou děti cizince přijímat, jak se budou stavět ke světu. Tyto postoje mohou být i prvním zdrojem získaných předsudků. Tento vliv působí ovšem jen do určitého věku, nejlépe kladným postojem ovlivníme právě děti v mladším školním a předškolním věku. V období puberty, kdy se dospívající staví vůči autoritě, už zdaleka tak jejich postoj ovlivnit nejde a svou cestu k cizincům i k sobě samému si hledá každý většinou již sám.⁴⁹

⁴⁹ Srov. TĚTHALOVÁ, M. *Informatorium*, 2010, s. 10.

Prospěšná bývá vícejazyčnost především v profesním životě, a to ne jenom elitám, ale všem bez rozdílu. Do jazykového vzdělávání se tedy vyplatí investovat také v podnicích, kde lze potom pozitivně využít spojení s celým světem. Důležité je, aby si každý mohl doplňovat jazykové znalosti, cestovat a zvyšovat si kvalifikaci. Význam má ale určitě i kulturní obohacení, které přináší nahlédnutí k jiným národům. Rozhodně nemůže být špatně, když s jazykovým vzděláváním začneme co nejdříve.⁵⁰

Ke zdokonalení jazykových kompetencí mohou být využívány služby cestovních kancelářů. Jde o aktivitu finančně náročnější, ale lze tak strávit příjemnou dovolenou, nenásilnou a zábavnou formou rozvíjet představy dětí o světě, cizích zemích a cizích jazycích. Prostřednictvím cestovních kancelářů mohou být zajištěny poznávací zájezdy do určitého regionu, ale ideální pro rozvoj jazykových dovedností je absolvovat jazykový kurz. Nabídka zemí, kurzů i vyučovaných jazyků je velká a výuku je možné zajistit podle věku i stupně znalostí. Aktivitu lze absolvovat společně s dětmi nebo využít možnosti studovat v jednom městě, ale ve své skupině, která je sestavena podle aktuálních znalostí účastníků. Důležité je, jak jsou hodiny pro děti připraveny. Hravá forma je prvním předpokladem k tomu, aby se děti na výuku těšily. Ubytování může být zajištěno v hostitelských rodinách, což umožňuje nahlédnutí do životního stylu daného národa, procvičování konverzace s rodilými mluvčími i v době po skončení výuky ve škole a bezprostřední ověřování vědomostí získaných v jazykovém kurzu.

Nabídky cestovních kancelářů se s rozvojem technologií stále zdokonalují. V současné době je možné absolvovat jazykové kurzy na zahraniční škole také v pohodlí svého domova, a to díky novým trendům dálkového studia, jako je e-learning nebo třeba „skype výuka“. Jedná se o moderní způsoby výuky, které nejsou závislé na čase ani prostoru. Se zahraniční jazykovou školou je dohodnut čas výuky, prostřednictvím internetových programů dojde k připojení a studium může začít. Není vůbec důležité, kde se účastník kurzu právě nachází.

Další prázdninovou volnočasovou aktivitou určenou dětem mohou být jazykové kurzy a tábory. V České republice udělilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy akreditace několika soukromým společnostem. Jejich vystavení by mělo dokládat vysokou úroveň metody a učebních materiálů používaných k výuce. V roce 2007 získala akreditaci například společnost Wattsenglish Ltd. Jde o britskou společnost,

⁵⁰ Srov. FRANCESCHINI, R. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1, s. 18.

jejímž spoluzakladatelem je Steve Watts. Po něm je společnost i metoda pojmenována. Steve Watts se narodil a vystudoval Kingston University ve Velké Británii, v roce 2005 se přestěhoval do Čech. V současné době je studijním ředitelem a trenérem lektorů Wattsenglish a zároveň mentorem výukového programu Wattsenglish International TEFL Course. Je spoluautorem metodického materiálu „*Průvodce metodikou výuky angličtiny v mateřské škole*“, který vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Společnosti byla také v roce 2010 již podruhé udělena akreditace k programu vzdělávání učitelů a akreditace vzdělávacího programu „Využití interaktivních materiálů a moderní vzdělávací techniky při výuce anglického jazyka“. Tato společnost představuje ucelenou metodu výuky angličtiny pro předškolní a mladší školní děti, která byla vyvinuta ve spolupráci s psychology, pedagogy a lingvisty. Kvalifikovaní lektori, výhradně rodilí mluvčí, se snaží vytvářet přirozené bilingvní prostředí. Děti si angličtinu osvojují přirozenou cestou podobně jako mateřskou řeč a jsou schopné velmi brzy porozumět a dokonce samy začít v angličtině komunikovat. Kurzy angličtiny pro děti jsou dostupné ve většině krajů České republiky. Tábory společnost organizuje o jarních, letních i zimních prázdninách formou pobytovou i příměstskou. Týdenní turnusy jsou již pro děti od tří let a o děti se starají jak zkušení čeští vedoucí, tak kvalifikovaní jazykoví lektori.⁵¹

V roce 2008 udělilo MŠMT akreditaci také společnosti Helen Doron Early English, která se veřejnosti představila již v roce 1985 a šíří metodu výuky angličtiny především v předškolním a mladším školním věku. Program Helen Doron Early English imituje princip, kterým si děti osvojují svůj mateřský jazyk. Díky opakovanému poslechu a pozitivní podpoře při upevňování jazykových znalostí se děti učí cizí jazyk stejně přirozeně jako svou mateřštinu. Kurzy jsou určeny pro děti již od tří měsíců a postupně na sebe navazují až do 14 let věku dítěte. V každém kurzu je potřeba podpory rodičů. Děti by měly doma denně poslouchat CD v délce okolo 15 minut. Tato pravidelnost přispívá ve vysoké míře k tomu, že se děti seznámí s melodií a rytmem nové řeči. I když ještě nerozumí obsahu poslechu, pravidelný poslech představuje klíč ke správné výslovnosti. Zakladatelkou je britská lingvistka a pedagožka Helen Doron a společnost nese její jméno. Helen Doron se narodila ve Velké Británii, v roce 1977 absolvovala univerzitu v Readingu, kde získala doktorát z filosofie humanitních věd, jazykovědy a francouzštiny.

⁵¹ Srov. Wattsenglish Ltd. [online].

Mimo jiné pracovala jako docentka pro anglický jazyk a jazykovědu na univerzitě v Poitiers ve Francii. Výuková centra této společnosti lze najít již na více než čtyřiceti místech naší republiky. V malých skupinkách stejně starých kamarádů se zde děti učí angličtinu pod vedením důkladně proškolených lektorů.⁵² Tyto společnosti jsou schopné dát dětem jazykové základy, ale v okamžiku, kdy děti nastupují na klasičtější základní školu, tak jejich jazyková výbava ve většině případů nemá návaznost a pokračování. Je potom jen na rodičích, zda ve svých snahách a investicích budou pokračovat.

V raném věku dítěte často vychází prvotní impuls od rodičů, kteří jsou zodpovědní za vývoj svého dítěte a snaží se mu poskytnout tolik potřebné vzdělání, ale v prvních fázích výuky musí být důležitý hlavně zájem dětí, který je ostatně v tomto věku téměř jedinou možnou pozitivní motivací. Výuka cizího jazyka by proto měla být pro děti atraktivní, je třeba zvolit správné metody a formy učení. To záleží na osobnosti lektora, jeho pedagogických znalostech a jeho tvůrčím přístupu. Důležitá je samozřejmě i kvalita expozice cizího jazyka. Nezprostředkují-li nám ovšem přitažlivou jazykovou výuku profesionálové, musí si příležitosti vyhledávat rodiče sami. Dnes k tomu lze využívat různé dostupné prostředky. Technický rozvoj nám přinesl televizi, internet, počítače, kazety, CD či DVD s audio a videonahrávkami. Zvukové i obrazové záznamy jsou stále kvalitnější, protože všechna tato média se neustále zdokonalují. Prostřednictvím těchto dostupných nosičů si lze zprostředkovávat výslovnost rodilých mluvčích. V nabídce každého knihkupectví, je dnes kvalitní cizojazyčná literatura. S úspěchem lze například využívat knihy, které jsou tištěny dvěma jazyky. Text může být dokonce doplněn užitečnými poznámkami pod čarou, které čtenáře upozorní na důležitá anglická slovní spojení. Pro děti, které ještě neumí číst, jsou dostupné cizojazyčné zvukové obrázkové knihy. V učebnicích je zabudován minipočítač, který je jednoduše ovladatelný pomocí názorných tlačítek. Knihy jsou tvořeny velmi kreativně a je možné hravou a zábavnou formou procvičit cizí abecedu, opakovat výslovnost jednotlivých slov podle obrázků, ať už se jedná o čísla, barvy nebo slovní zásobu týkající se jídla, přírody, ročních období, členů rodiny, oblečení, dopravy, zvířat, věcí v domě, v dětském pokoji, či o základní zdvořilostní fráze. Slova se mohou z písmen skládat nebo doplňovat. Pomocí jednoduchých otázek, které dětem počítač klade, je možné nová slovíčka potom dále procvičovat. Pokud děti úkol splní správně, dostanou

⁵² Srov. Helen Doron Early English [online].

dokonce pochvalu. Někde mysleli autoři i na psanou podobu slova a opatřili knihy řádky a smývatelným fixem.

Satelit či televize umožňuje příjem televizních kanálů v mnoha jazycích. Co se týče jazykového vývoje, může být televize zdrojem obohacení jazyka, ale pouze tehdy, pokud má dítě o dané programy zájem a je k jejich sledování motivováno. Navíc je potřeba překonat nevýhody jednostranné komunikace. Toho lze dosáhnout sledováním televize společně s ostatními členy rodiny nebo např. s dětmi sousedů. Důležité je si následně společně o programu povídat a diskutovat. Televize je bohatý a dostupný zdroj podnětů k dalšímu zpracování i tím, že kombinuje zvuk a obraz.⁵³

V jedné studii z roku 1994–1995, který realizoval Výzkumný ústav pedagogický ve spolupráci s českou školní inspekcí, bylo zjištěno, že existuje závislost mezi úspěchem v testech a počtem hodin strávených před televizní obrazovkou. Obdobné výzkumy byly provedeny v dalších 29 zemích světa. Ve většině zúčastněných zemí dosahovali nejlepších výsledků žáci, kteří sledovali televizi 0–2 hodiny denně, nejhorších výsledků ti, kteří trávili před televizí více než 5 hodin denně. V některých evropských zemích (Finsko, Itálie, Norsko, Portugalsko, Švédsko) však byli nejuspěšnější žáci sledující televizi v průměru 3,5 hodiny denně. Dalším rozbořem se zjistilo, že v těchto zemích je promítáno hodně zahraničních filmů s titulky v mateřském jazyce, což může být jeden z důvodů odlišných výsledků. Sledování, pohádek, pořadů pro děti a filmů v původním znění s titulky příznivě ovlivňuje osvojování cizího jazyka. Dítě nejdříve vnímá intonaci cizího jazyka, učí se rozumět ve spojení s dějem, domýšlet, předjímat. Sledování televize není v tomto případě jen pasivní činností, ale z velké části naopak aktivním poznáváním nového.⁵⁴

Malé děti obvykle nemusíme povzbuzovat, pokud jim věnujeme i svůj čas. Počítačové programy dnes nabízí kvalitní výukové materiály jak pro úplné začátečníky, tak pro pokročilé. Existují ucelené komplety, prostřednictvím kterých se lze učit slovní zásobu, gramatiku, ale i konverzaci, lze si nahrávat vlastní výslovnost a porovnávat ji s výslovností rodilého mluvčího. Díky grafice jsou programy pro děti velmi lákavé, ale určitě je opět žádoucí spolupráce rodičů. Optimální je, učí-li se dítě a rodič nebo prarodič současně. Děti motivuje i osobní příklad dospělého, neboť jazykově podnětné

⁵³ Srov. HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*, s. 206.

⁵⁴ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*, s. 151.

prostředí nepředstavuje jen poskytnutí materiálů. Je třeba se dětem dále věnovat a vzhledem k téměř již každodenním zkušenostem, že znalost cizího jazyka má hodnotu, dosahovat vytčených cílů společně. Využívat volný čas k sebevzdělávání není dnes jen potřebou dětí, ale tato potřeba vzrůstá i u dospělých. Není také nic neobvyklého, že právě děti pomáhají svým rodičům. Takový proces učení je tím nejlepším způsobem. Navíc je třeba si stále uvědomovat, že děti by měly mít z učení radost. Ambiciózní nároky rodičů by měly jít stranou. Úkolem počáteční výuky cizího jazyka je děti neodradit, ale motivovat a pomáhat k získávání pěkného vztahu k jazykovému vzdělávání.

2.3 Informální vzdělávání

Informálním vzděláváním můžeme označit proces získávání vědomostí a dovedností z každodenních zkušeností v průběhu celého života. Děje se tak prostřednictvím různých zdrojů v našem okolí, výchovou všedním životem, ze zkušeností získaných v rodině, při hře, při práci, při sledování TV apod. V dnešní době můžeme snáze než v minulosti navazovat přátelství v zahraničí a zajišťovat si kontakty s cizím jazykem. Takové možnosti máme díky moderním technologiím a internetu. Vznikají různé podpůrné informační systémy počítačových programů, více se cestuje. Mezinárodní aktivity nacházejí v poslední době také významnou podporu států a Evropské unie. V každodenním životě Unie podporuje a financuje programy, které občany sblíží, zejména v oblasti vzdělávání a kultury. Záměrem je utvořit rozvíjející se proces celoživotního učení, který bude motivovat k výuce cizích jazyků, ke spolupráci, k osobnímu i profesnímu rozvoji každého jednotlivce, děti od nejútlejšího věku, ale i dospělé po celý život. Takto vznikající možnosti je třeba se naučit využívat a přistupovat k nim aktivně.

Je důležité zacílit své úsilí ke vzdělávání. Měli bychom se snažit obstat v současných podmínkách volného trhu, mladá generace by se měla aktivně zapojit do tvorby vlastního plánu a dospělí by měli umět pomáhat vniklé situace uchopit a rozvíjet. Vyhovět dnešní požadavkům bývá často velmi těžké, a to hlavně v oblasti komunikace

a porozumění cizímu jazyku. Podle odborníků na vzdělávání se nejlépe rozmluvíme při kontaktu s cizinci nebo při pobytu v zahraničí. Za lingvisticky příznivých podmínek, kdy je člověk v cizím prostředí odkázán pouze na komunikaci v cizím jazyce a vynaloží i trochu úsilí, je celý proces učení rozhodně kratší. Formální výuka ve školách, která se děje bez těchto kontaktů, přináší velmi často spíše jen znalost čtení a psaní.⁵⁵

Mobilitu a výměnné mezinárodní aktivity by měly ve spolupráci se školami, dobrovolnickými organizacemi, vzdělávacími úřady i zaměstnavateli podporovat také místní a regionální úřady. V době, kdy se zvyšuje tlak na jazykové dovednosti, je důležité povzbuzovat aktivity tohoto typu. Měl být rozvíjen systém, který rozpozná a potvrdí úspěšné aktivity ve formálním i neformálním vzdělávání, jejich rozvoj následně ovlivní i oblast informální. Žádoucí je schopnost úřadů v případě nutnosti umět poskytnout podporu a pomocnou ruku, ať už v otázce organizační, tak i finanční, což je potřebné z důvodu jazykového vzdělávání a interkulturních výměn všech mladých lidí bez rozdílu.⁵⁶

Probíhající technologická revoluce a globalizace mění život v celém světě. Umět se domluvit je důležité hlavně k zajištění ekonomického rozvoje a spolupráce, proto také cizí jazyk požaduje od svých zaměstnanců stále větší procento firem. Jednotlivé státy musí umět čelit problémům globalizace a snažit se, aby lidé měli z velkých globálních změn užitek, místo toho, aniž by se stali jejich obětí. Důležité je udržení světového míru, bezpečí, dodržování lidských práv. Je nutné podporovat zdravé životní prostředí a konstruktivně spolupracovat se sousedními regiony. Je třeba pamatovat na budoucí generace. Měli bychom se proto snažit co nejvíce a jak nejčastěji to půjde, zajistit dětem kontakt s cizojazyčným prostředím všemi dostupnými prostředky, tzn. technikou, ale i kontakty s dětmi jiných národností.⁵⁷

⁵⁵ Srov. ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*, s. 207

⁵⁶ Srov. KLÍMOVÁ, M. *Pedagogická orientace*, 2004, s. 99–104.

⁵⁷ Srov. FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*, s. 37.

2.4 Evropské vzdělávací programy

Česká republika ani Evropská unie nemají zájem vyvolávat mezi formálním, neformálním a informálním vzděláváním konkurenci. Vytvořené systémy bývají určeny každému, jak jednotlivcům, tak školám nebo organizacím, neboť formální, neformální i informální vzdělávání by se mělo vzájemně inspirovat a doplňovat. Je mnoho odvětví, kde mohou být vzdělávací programy Evropské unie a prostředky pro jejich realizaci přínosem. Evropská unie se snaží podporovat jazykové vzdělávání na všech úrovních, aby občané mohli plně využívat příležitostí, které jim evropská integrace nabízí. Současně podporuje mnohojazyčnost a kontakt s ostatními kulturami. Tyto úkoly plní ve svých programech.

V roce 2003 byl například zveřejněn Akční plán pro léta 2004–2006, který konkrétně rozpracovává podporu jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti. Jedním z hlavních cílů tohoto Akčního plánu byla podpora výuky dvou cizích jazyků, dále je podle něj důležité, aby měli občané potřebné dovednosti k dorozumění a komunikaci se svými sousedy. Na tento dokument zareagovala Česká republika vydáním Národního plánu výuky cizích jazyků na léta 2005–2008, v němž je vícejazyčnost jedním z hlavních principů. V roce 2005 vydala Evropská komise strategii vícejazyčnosti, ve které se vyjadřuje k její podpoře v Evropě. V další vlně rozšiřování Evropské unie v roce 2007 byl dokonce jmenován samostatný komisař pro vícejazyčnost (Leonard Orban) a v roce 2008 byla vydána další strategie definující hlavní cíle vícejazyčnosti, mezi něž opět patří podpora příležitostí, které by umožnily, aby se každý občan Evropské unie mohl naučit komunikovat ve dvou cizích jazycích. Dále Evropská komise pořádá konference, semináře a informační kampaně, nechává si vypracovat studie a neustále sleduje aktuální vývoj politiky jednotlivých států vzhledem k podpoře vícejazyčnosti.⁵⁸

Evropských vzdělávacích programů vzniká celá řada. Jsou to programy celoživotního učení zaměřené na jazykové vzdělávání, mezinárodní spolupráci, cestování. Tyto nabízející se šance nejsou ovšem stále optimálně využívány, přitom takto uskutečňované pravidelné výměnné pobyty, školní experimenty s raným získáváním jazykových znalostí nebo mimoškolní iniciativy, jsou cenné pro všechny

⁵⁸ Srov. SLADKOVSKÁ, K. *Podpora vícejazyčnosti v Evropě* [online].

účastníky; pro učitele, didaktiky, jazykové odborníky, ale v neposlední řadě pro rodiče a konečně pro jejich děti. Nejsou využívány ani možnosti, které nám přináší zvýšená migrace obyvatelstva. Ta je také pro nás i naše děti potencialem nosičem vícejazyčnosti a zdrojem pozitivních vedlejších efektů, tzn. dalších kognitivních schopností.

2.4.1 Národní agentura pro evropské vzdělávací programy NAEP

Vytvářet informační systém a zvyšovat povědomí o vzdělávacích programech Evropské unie a o jiných mezinárodních aktivitách je úkolem Národní agentury pro evropské vzdělávací programy NAEP, která jako součást Domu zahraničních služeb tyto vzdělávací programy mezinárodní spolupráce koordinuje. NAEP vznikla díky nové generaci programu LLP 2007–2013 (Program celoživotního učení), kam se transformovaly aktivity Národních agentur Socrates a Leonardo da Vinci. Cílem NAEP je vytvářet informační systém o vzdělávacích programech Evropské unie a o jiných mezinárodních aktivitách, poskytuje informační a konzultační služby, organizuje mezinárodní semináře a konference, propaguje české školství v zahraničí, vydává informační materiály, šíří a upozorňuje na netradiční výsledky projektů mezinárodní spolupráce v oblasti různých forem vzdělávání. Prostřednictvím této agentury si můžeme vybrat hned z několika vzdělávacích programů.⁵⁹

Jednotlivé vzdělávací programy inspirují inovativními projekty z oblasti jazykového vzdělávání, které jsou zaměřeny i na nové přístupy k jazykové výuce dětí předškolního a mladšího školního věku. S nejrůznějšími projekty se můžeme seznámit na internetových stránkách, v tisku, jsou vydávány celé publikace, a přesto jsou nabízené šance využívány jen minimálně. Aktivity tohoto typu přitom mohou být přínosem pro všechny zúčastněné, a to jak po odborné, tak i finanční stránce.

⁵⁹ Srov. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy [online].

2.4.2 Comenius

Comenius je program zaměřený především na školní vzdělávání. Zapojit se mohou všechny typy škol, počínaje školami mateřskými. Cílovou skupinou jsou žáci, studenti, učitelé a pedagogičtí pracovníci těchto typů škol, ale zapojit se mohou i další osoby a instituce, které jsou zodpovědné za organizaci a poskytování vzdělávání na místní a regionální úrovni, dále výzkumná centra zabývající se problematikou celoživotního učení, vysoké školy, které vzdělávají budoucí učitele nebo i instituce, které zajišťují poradenství a informační servis. V rámci aktivity je možné zajišťovat studijní návštěvy, vzdělávací kurzy, školení pro studenty, učitele a další pedagogické pracovníky působící v oblasti vzdělávání. Žádané jsou asistentské pobyty pro studenty, budoucí učitele. Program Comenius podporuje spolupráci mezi školami, projekty zaměřené na spolupráci mezi regiony, rozvoj spolupráce v příhraničí. Partnerství na úrovni obcí a regionů podporuje program Partnerství Comenius Regio. Tato aktivita by měla mimo jiné podporovat a umožňovat i výměny pracovníků škol. Obce, případně svazky obcí nebo kraje si mohou v rámci programu požádat o grant, ale je stanovena podmínka, že do partnerství musí být zapojena minimálně jedna škola nebo organizace, jako například knihovna, sportovní klub, mládežnická organizace apod., záleží na zvoleném tématu.

Prostřednictvím těchto aktivit se šíří dobré příklady ve vzdělávání, včetně tvorby nových výukových metod, materiálů a inovačních přístupů. Do programů se zapojují všechny členské státy Evropské unie. Cílem projektů je rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, pomáhat jim osvojit si základní životní dovednosti, které jsou nezbytné pro jejich osobní rozvoj, pro jejich budoucí zaměstnání a pro aktivní účast v evropských záležitostech.⁶⁰

2.4.3 Edtwin

Projekt Edtwin tvoří pokračování a rozšiřování příhraničních iniciativ Evropské unie. Je tak rozvíjena spolupráce České republiky s Maďarskem, Rakouskem a Slovenskem a možnosti uzavření partnerství mezi těmito zeměmi. Evropská identita předpokládá

⁶⁰ Srov. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. Comenius [online].

pozitivní zkušenosti a setkávání se s lidmi jiných oblastí a kultur. Tyto zkušenosti je možné realizovat v příhraničních regionech s malými náklady. Vytváří se tak předpoklady pro pozitivní rozvoj celého regionu střední Evropy. Seznamování se s jazyky sousedních zemí, což bylo během dlouhé doby zanedbáváno, opět nabývá na významu a budují se tím základy pro budoucí přátelské vztahy. Projekt Edtwin podporuje učení se jazykům sousedních zemí, a to němčiny, maďarštiny, češtiny a slovenštiny, vyhlašuje jazykové kurzy, podílí se na rozvoji vyučovacích materiálů, pořádá odborné konference a fóra, snaží se o spolupráci ve vzdělávání formou praxí v sousedním regionu, organizuje workshopy a projektové dny.

Významné aktivity, které se v rámci projektu uskutečňují, jsou prezentovány na internetových stránkách. V roce 2010 se uskutečnila v Bruselu konference všech zúčastněných partnerů s poslanci evropského parlamentu, eurokomisaři, inspektory a dalšími představiteli Evropské unie. Proběhlo zhodnocení a nastínění dalších možností spolupráce a je vidět, že projekty tohoto typu budou také i nadále podporovány.⁶¹

2.4.4. eTwinning

Program eTwinning je aktivita iniciovaná Evropskou komisí a ministerstvy školství evropských zemí, která podporuje mezinárodní spolupráci škol na dálku prostřednictvím informačních a komunikačních technologií. Zapojením do eTwinningu získáme virtuální prostředí pro vyhledávání škol v Evropě a nástroje pro spolupráci. Název eTwinning znamená „e“ jako elektronické, evropské a „twinning“ jako párování, síťování. eTwinning je zaměřen na podporu spolupráce žáků i učitelů všech škol v rámci Evropské unie. Spolupráce může probíhat na několika úrovních – mezi učiteli, skupinami učitelů, řediteli, jednotlivými dětmi či celými třídami. Projekt eTwinning je příležitostí pro všechny, kteří hledají zkušenosti a partnery jak doma, tak v zahraničí. Taková zkušenost je velmi významná pro vzdělávání, povědomí o různorodosti multilingvální a multikulturní společnosti a pro získávání jazykových znalostí. eTwinning je službou, prostřednictvím které je možné jednoduchým způsobem navazovat partnerství a realizovat aktivity formou mezinárodních vzdělávacích

⁶¹ Srov. Městská školská rada Vídeň. Edtwin [online].

projektů, které si zvolíte a považujete za užitečné pro sebe či svou skupinu dětí. Začátek a konec spolupráce s partnerskými školami se určuje podle času a potřeby.⁶²

Portál eTwinning poskytuje všechny důležité informace, nástroje, materiály, návody a dokumenty, které jsou potřebné pro přípravu, plánování a rozvíjení spolupráce. Evropský portál eTwinning je tvořen několika úrovněmi služeb, které je možné využívat, jsou k dispozici novinky, nápady a inspirace, nástroj pro hledání partnerů, prostor pro spolupráci, pedagogickou podporu, galerii projektů, najdeme zde zdroje i další zdroje informací a literaturu. Přístup k databázi kontaktů je možný po registraci na portálu. Zapojením do této aktivity si lze zajistit zlepšení znalostí cizího jazyka a samozřejmě zdokonalování ve využívání moderních technologií. S dětmi je možné dělat něco netradičního, nového a zajímavého, využít informační a komunikační technologie, které zkracují vzdálenosti, a umožnit tak všem navštívit a prozkoumat i jinak vzdálené a obtížně dostupné kouty Evropy. Lze poznat vzdělávací systémy v jiných evropských zemích, seznámit se, vyměnit si nápady s jinými učiteli a obohatit tak své zkušenosti, dozvědět se něco nového o jiných kulturách a seznámit ostatní s naším prostředím, abychom tak zvýšili povědomí o kultuře našeho národa. Zavádět nový způsob výuky do škol, představit ho rodičům, institucím místní správy a mnohým jiným, a tak rozvinout spolupráci v rámci své školy, zavést mezipředmětové vyučování a rozšířit si znalosti určitého předmětu nebo oboru, zdokonalit své vlastní metody učení díky poznatkům a zkušenostem z partnerských škol.

Národní podpůrné středisko pro eTwinning zasílá svým účastníkům elektronické noviny, kde je informuje o aktivitách, které připravuje. Jde často o unikátní konference, semináře, workshopy, ve většině případů hrazené pořadatelem. Podpora účastníků je opravdu veliká a pro názornost uvádím jednu z posledních nabídek, která je určená právě učitelům, kteří jsou v kontaktu s dětmi v předškolním a mladším školním věku.

„Národní podpůrné středisko vyzývá učitele MŠ a prvního stupně ZŠ (věková skupina žáků 3–7 let), kteří mají zájem zapojit se do mezinárodní spolupráce v rámci aktivity eTwinning, aby se přihlásili na Mezinárodní kontaktní seminář na Maltě. Tento seminář proběhne od 18. do 20. března 2011, komunikačním jazykem bude angličtina. Je určen i úplným začátečníkům, kteří dosud nemají s eTwinningem žádné zkušenosti.

⁶² Srov. Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. eTwinning [online].

Cílem semináře je seznámit účastníky s prostředím eTwinning a vzájemně je motivovat k vytváření nových partnerství eTwinning. Semináře se zúčastní učitelé ze Slovinska, Polska, Slovenska a Portugalska. Účast na semináři (letenka, ubytování, stravování, konferenční poplatek) je plně hrazena z prostředků NSS, účastník si hradí pouze cestu do Prahy na letiště Ruzyně a zpět do svého bydliště.⁶³

2.4.5 Piccolingo

Kampaň Piccolingo byla vyhlášena Evropskou komisí na konferenci „Early Language Learning“, která se konala v Bruselu v roce 2009. Evropská komise zastává názor, že je velmi důležité, aby se děti učily cizím jazykům co nejdříve. Děti jsou potom vnímavější k cizím kulturám a cítí se dobře i v cizích prostředích. Takoví lidé mají také v budoucnu vyšší šance při hledání zaměstnání. Vyučování dětí probouzí navíc zájem o učení se cizím jazykům v budoucnu.

Aktivita podporuje výuku jazyků již u předškolních dětí. Nabízí rodinám a různým zájmovým skupinám četné komunikační nástroje, informace a poznatky týkající se jazykové výuky. Tato kampaň má za cíl přesvědčit rodiče, že výuka cizích jazyků v předškolním věku je pro jejich děti užitečná. Opírá se především o zapojení rodičů, odborníků a dalších zainteresovaných stran z celé Evropy. Na příslušných stránkách pro uživatele je možno sdílet informace, prezentovat své zkušenosti a poznatky, diskutovat o problémech s dalšími rodiči a odborníky, kteří pomohou objasnit všechny pochybnosti. Kampaň Piccolingo nabízí propojení s profesionálními organizacemi po celé Evropě, které se zabývají vzděláváním, rodinou, ale i sociální, kulturní nebo jazykovou problematikou. Mimo jiné šíří materiály o výuce cizích jazyků v raném věku vytvořené odborníky z celé Evropy a napomáhá iniciativám podporujícím včasné jazykové vzdělávání. Team členů Piccolingo cestuje po zemích Evropské unie a pořádá týdenní propagace, kde se rodiče kreativní formou dozvídají, jak je učení cizích jazyků důležité. Kampaň poskytuje zajímavé informace o akcích, které na podporu výuky

⁶³ ŠABATKOVÁ, P. *Mezinárodní kontaktní seminář pro učitele věkové skupiny 3–7 let* [online].

cizích jazyků v raném věku přijímají jednotlivé členské státy Evropské unie. Aktivita je u nás podporována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.⁶⁴

2.4.6 Tandem

Rozvoj cizojazyčného vzdělávání a komunikaci v příhraniční oblasti aktivně podporuje již od roku 1997 Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem. Koordinační centrum má sídlo na české straně v Plzni a je institucí Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Administrativně je začleněno do Západočeské univerzity. Na německé straně sídlí v Regensburgu a je institucí Spolkového ministerstva pro rodinu, seniory, ženy a mládež SRN a spolkových zemí Bavorsko a Sasko. Koordinační centra mají v obou zemích celorepublikovou působnost.

Mezi hlavní oblasti působení Tandemu patří zintenzivnění česko-německé spolupráce, organizuje semináře a vzdělávání, poskytuje informace a poradenství, zprostředkování partnerství a pomáhá hledat možnosti financování programů k podpoře mezinárodních setkávání. Tandem vyvíjí aktivity v oblastech mimoškolní i školní spolupráce, podporuje odborné praxe, zajišťuje online kontaktní databázi i pro ty, kteří hledají v sousední zemi třeba jen kontakt na dopisování. Na české straně je program podporován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a nadto mohou být využívány další dotační programy určené na podporu mezinárodní spolupráce. Účastníci setkání tak mají možnost odmalička poznávat své vrstevníky ze sousední země při společných aktivitách a komunikovat cizím jazykem, který je jim geograficky nejbližší.

Nedílnou součástí mezinárodních setkávání je vzájemná komunikace. Pro její podporu Tandem využívá a rozvíjí jazykovou animaci. Jazyková animace je kreativní výukový postup vhodný ke zdolávání jazykových bariér při prvním kontaktu s cizím jazykem, tak k překonávání strachu z mluvení a z chybování u pokročilejších účastníků. Vnáší do skupiny pohyb a dynamiku, rozvíjí iniciativu a kreativitu. Jazyková animace není výuková metoda, ve které jde o bezchybné ovládnutí gramatiky a perfektní výslovnost, nejde ani o jednosměrné zprostředkování jazyka ze strany jazykového

⁶⁴ Srov. Kampaň Piccolingo [online].

animátora. Animátor využívá hry, pohyb, slov podobných v obou jazycích, to znamená, že vyhledává a upozorňuje na mezinárodní výrazy, hledá shodu nebo podobnost. S využitím již dříve získaných zkušeností se snaží, aby se účastníci do jazykové animace skutečně interaktivně zapojili. Jazyková animace je metodou výuky cizích jazyků, jejímž cílem je rychle umožnit spolehlivou komunikaci. Začala se rozvíjet po druhé světové válce v kontextu francouzsko-německých setkání. Zdokonaluje komunikační dovednosti, ale také nenásilnou formou sbližuje lidi různých kultur. Animaci lze uplatnit všude tam, kde se spolu potkávají lidé, kteří si zcela nebo částečně nerozumí. Svě místo tak má na mezinárodních setkáních všeho druhu. Úspěšně lze však této metody využít například i při přípravě jednojazyčné skupiny na setkání s cizinci.

Součástí programu je od roku 2006 také podpora setkávání předškolních dětí „Odmalička – Von klein auf“. Pro období 2009–2011 je nabídka rozšířena o nová témata a po všech stránkách jsou zde podporovány první kontakty s cizím jazykem u této věkové skupiny. Cílem je seznámit se s jazykem sousední země a začít si osvojovat cizí jazyk od časného dětství při pravidelných příhraničních setkáváních. Speciálně pro předškolní oblast je vyvíjena metoda jazykové animace, pravidelně probíhají vzdělávací kurzy jazykových animátorů. Projekt v současné době zdarma zprostředkovává, organizuje a financuje polodenní jazykové animace v českých a německých mateřských školách, a tím se snaží motivovat děti a pedagogy k jazykovému vzdělávání na obou stranách česko-německé hranice. Centrum dále podporuje regionální hospitace pedagogů doplněné o informace o vzdělávání v dané zemi. Všichni zájemci jsou o všech akcích pravidelně informováni elektronickou poštou. Děti z bavorských, saských a českých příhraničních oblastí by tak měly významně profitovat z geografické polohy zařízení, která navštěvují.⁶⁵

⁶⁵ Srov. Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže TANDEM [online].

3 PŘÍKLADY ÚSPĚŠNÝCH PROJEKTŮ

Na začátku každého projektu musí být vždy dobrý nápad, který může být často inspirovaný nějakou jinou podobnou aktivitou, se kterou se koordinátor nebo účastník seznámil. Námět je nutné přizpůsobit a upravit podle aktuálních podmínek. Žádoucí je uplatnit své tvůrčí schopnosti.

Chtěla bych v první řadě zveřejnit projekty, kterých jsem se sama zúčastnila. Jsou to projekty Křesťanské mateřské školy Horažďovice, kde pracuji. Mohu tak nejlépe zhodnotit jejich úspěšnost nebo upozornit na možné negativní stránky. Dále uvádím projekty, které byly publikovány a o nichž si myslím, že by mohly přispívat k jazykovému vzdělávání v raném věku a být příkladem dobré praxe. Dalším kritériem mohou být certifikáty kvality nebo Evropská jazyková cena Label pro inovativní projekty ve výuce a studiu jazyků, které publikované příklady obdržely.

Certifikáty kvality v rámci aktivity eTwinning jsou udělovány za uskutečnění vynikajících projektů. Aktivita je hodnocena v těchto aspektech:

- dlouhodobé trvání,
- využívání ICT,
- výsledky a přínosy,
- začlenění do plánu výuky,
- evropská dimenze,
- inovativní přístup a tvořivost,
- celková kvalita.

Evropská jazyková cena Label je odměna, která podporuje nové iniciativy v oblasti výuky a studia jazyků, oceňuje nové přístupy ve výuce, rozšiřuje povědomí o jejich existenci, a tím podporuje používání osvědčených postupů. Obecná kritéria pro získání ceny jsou dohodnuta na evropské úrovni, ale jednotlivé země do nich mohou začlenit své vlastní požadavky.

Kritéria pro získání Evropské ceny Label jsou:

- Iniciativy by měly být ve svém přístupu komplexní. Všechny prvky jazykového projektu, tzn. od studentů po učitele, od metod po materiály, by měly zajišťovat, aby potřeby studentů byly identifikovány a uspokojeny.
- Iniciativy by měly ve svém národním kontextu nabízet přidanou hodnotu. To znamená jasné zlepšení výuky a studia cizích jazyků z hlediska kvality i kvantity. „Kvantita“ se může týkat projektu, který stimuluje studium více jazyků, zejména těch méně rozšířených, zatímco „kvalita“ se může týkat zavedení vylepšených postupů.
- Iniciativy by měly studenty i učitele motivovat ke zlepšování jejich jazykových dovedností.
- Iniciativy by měly být originální a tvůrčí. Měly by představovat zatím neznámé přístupy ke studiu cizích jazyků a současně zajišťovat, že tyto přístupy jsou vhodné pro danou skupinu studentů.
- Iniciativy by měly klást důraz na evropské principy. Měly by být přizpůsobeny evropské jazykové rozmanitosti a této výhody využívat, nejlépe prostřednictvím příhraniční spolupráce. Iniciativy by měly prostřednictvím jazykových dovedností aktivně podporovat porozumění mezi kulturami.
- Iniciativy by měly být přenositelné a představovat případný zdroj inspirace pro jazykové iniciativy v jiných zemích.⁶⁶

Získání ceny je oceněním organizátora i účastníků a je povzbuzením do další práce. V některých případech dojde k výraznému zlepšení materiálních podmínek organizace. Přebírají-li ocenění děti, je to pro ně jistě nezapomenutelný zážitek, ale především motivace do další práce, a o to jde především.

⁶⁶ Evropská komise. *Evropská jazyková cena Label* [online].

3.1 Učíme se s eTwinningem

Projekty eTwinning jsou postavené na používání informačních a komunikačních technologií. Jednoduchým způsobem lze navázat spolupráci a tyto projekty by se daly definovat jako učební aktivity na mezinárodní úrovni na dálku. Kritérium, že musí jít o spolupráci mezinárodní, umožňuje dát jazykům reálný kontext. Cizí jazyk je používán pro komunikaci, tím zároveň dochází k jeho zdokonalování. Mezinárodní projekty eTwinning díky internetu umožňují spolupráci lidí, kteří by se kvůli vzdálenosti nemohli za normálních podmínek setkat, ale přesto spolupracují a společně řeší nějaký problém. Dozívají se o kultuře jiné země, jsou konfrontováni s jinými názory. Mají příležitost porovnat podmínky a život ve své a cizí zemi, mnohdy se účastníci po dokončení projektu stávají sebevědomější či tolerantnější.⁶⁷

Je všeobecně známo, že dnešní děti moderní informační a komunikační média lákají a eTwinning je jedna z cest, jak uspokojit jejich zájem, a k tomu získat tolik potřebné jazykové kompetence. Jde také o časnou zkušenost, která snad pozitivně ovlivní jejich další rozvoj v oblasti počítačových dovedností a zájmů.

Inspirativní projekty jsou organizovány napříč celou Evropou. Otevírá se tak široká škála možností, může jít o projekty dlouhodobé nebo krátkodobé, vyměňování si informací, fotografií, prezentací, vše podle aktuálního zájmu. Prezentace projektů lze najít na internetu, v časopisech, v publikacích, které podpůrná střediska pro eTwinning v jednotlivých zemích vydávají a kde se uvádí většinou to nejlepší, co bylo uvedeno do praxe. Jsou to zdroje kontaktů a námětů k novým vyučovacím metodám, které pozitivně ovlivňují vzdělávání prostřednictvím nových technologií. Kontaktují se zde lidé z různých evropských zemí, což daleko více motivuje ke smysluplné práci a odpovědnosti. Cizí jazyk se tak procvičuje v reálné situaci, kdy účastníci řeší témata z každodenního života, historii a tradice, tradiční oslavy, přísloví, otázky zdraví a správné výživy, ekologické programy, uznávané hodnoty v dané společnosti, otázky respektování práv dětí, bezpečnost dětí v silničním provozu, bezpečný pohyb dětí na internetu, ve společných projektech se objevuje matematika, tvořivé psaní pohádek

⁶⁷ Srov. PÝCHOVÁ, S. In *eTwinning – vzdělávací projekty škol v Evropě*, s. 17–18.

apod. Výsledkem spolupráce mohou být prezentace, ale i celé publikace. Vše se odvíjí podle zájmů a vytrvalosti těch, kteří do projektů vstupují.

3.1.1 Můžeme mít přátele všude

Aktivity pod pracovním názvem „We can have friends everywhere“ byl realizovány malou jednotřídní mateřskou školou MŠ Ohaře na Kolínsku. Partnerem jí byla škola v Zaragoze ve Španělsku. Tento projekt získal ocenění eTwinning Quality Label. Je velmi jednoduchý, ale přesto v celém průběhu poskytl dětem mnoho nových podnětů. Angličtina se stala každodenní součástí dětských her a počítač nesloužil jen pro bezduché hry, ale stal se zdrojem vědění, poznání a komunikace.

Projekt byl určen dětem ve věku 4–7 let a byl založen na vzájemné výměně elektronických knih z dětských obrázků na dané téma, například o přátelství, kamarádech, hračkách, škole, vesnici či městě. Obrázky byly opatřeny krátkými větami v angličtině a písničkou, kterou se děti právě učily. V průběhu projektu se učitelky domlouvaly na tématech prostřednictvím elektronické pošty, pružně dohadovaly změny podle přání, nápadů a zájmu dětí. Děti z mateřské školy měly první kontakty s anglickými slovíčky, aktivně se podílely a byly přítomny na ukládání a přeposílání elektronických materiálů. Děti ze školy v Zaragoze si kromě slovní zásoby procvičovaly i gramatické vazby. Projekt se prolínal celým učebním plánem a jednotlivá témata procházela všemi činnostmi. Nejvíce však výtvarnou, hudební, jazykovou a pohybovou výchovou. Děti využívaly různých malířských technik, učily se pracovat s digitálním fotoaparátem. Pod vedením učitelek vyhledávaly děti informace o Španělsku v časopisech nebo na internetu. Čtení španělských pohádek při odpočinku vedlo k obohacování slovní zásoby. Opakování angličtiny při pohybových činnostech nebo na vycházce v různých zábavných momentech podněcovalo dětskou zvědavost a touhu po vědění. Děti vybíraly doprovodné písničky a zpívaly jednoduché dětské anglické písničky. Děvčata pojmenovávala své panenky jménem Carmen a plyšová zvířátka dostávala často jméno Pedro. Výuka a hry se staly pestřejšími a zábavnějšími.

Projekt byl koncipován na šest měsíců a byl zakončen CD nosičem se všemi prezentacemi. Výtvarný projev, jednoduchá angličtina a počítač překonaly vzdálenost a umožnily dětem najít kamaráda pro výměnu obrázků. Jednoduchou formou jim tak byl přiblížen pojem sounáležitosti s ostatními zeměmi v Evropě. Největším přínosem bylo

pro děti poznání, že i ve vzdálené zemi jako je Španělsko, malují děti podobně, mají podobné zážitky i názory na témata jim blízká. Angličtina se stala komunikačním jazykem jak pro děti, tak pro učitelku, která si také rozšířila znalosti v oblasti používání ICT a dokázala formou hry včlenit do programu školky cizí jazyk, v tomto případě angličtinu. Děti názorně viděly, jak může být počítač využíván.

Seznamování se s anglickým jazykem, pestrá nabídka činností, ukázky výchovné práce, to vše přineslo velký zájem rodičů. Výrazně se zlepšily materiální podmínky školy, neboť projekt přesvědčil, že počítač může mít i u předškolních dětí smysluplné využití. Jednotlivé aktivity paní učitelka propagovala v tisku, na nástěnkách, veřejných zasedáních obce, což zvedlo její prestiž v očích veřejnosti.⁶⁸

3.1.2 Malí průzkumníci

Tento projekt, který předkládám, byl realizován Křesťanskou mateřskou školou Horažďovice v roce 2006 až 2008. Byl oceněn několika cenami kvality vzdělávacího programu eTwinning. Nejvyšším oceněním byl evropský certifikát kvality eTwinning. Projekt je uveřejněný v publikaci *eTwinning – vzdělávací projekty škol v Evropě*.⁶⁹ Jednotlivých aktivit projektu se zúčastnily děti ve věku od 3 do 7 let. Podílelo se na něm šest škol – Polsko, Malta, Španělsko, Skotsko a dvě mateřské školy v České republice. Později se připojila ještě škola z Rumunska. Cílem aktivity bylo navázání mezinárodní spolupráce, získání povědomí o kulturní různorodosti, získání povědomí o tom, že existují i jiné jazyky a je možné se jim učit, hraní si a experimentování za použití různých předmětů a pomůcek.

V prvním podprojektu s názvem „Člověk – součást přírody“ děti poznávaly odlišnosti různých zemí na severu, na jihu a porovnávaly je s naší republikou. Dozvídaley se, jak některým dětem schází sníh, jak se někde sklízí na školní zahradě olivy a pomeranče, zatímco jinde švestky a jablka. Děti v jednotlivých zemích a v daném období sledovaly rozmanitost klimatu. Prostřednictvím teploměru se učily

⁶⁸ Srov. DUDKOVÁ, I. In *eTwinning – vzdělávací projekty škol v Evropě*, s. 74.

⁶⁹ Srov. PRŮCHOVÁ, A. Tamtéž, s. 46.

znaménka plus, minus, seznamovaly se s číselnou řadou a porovnávaly aktuální teploty. Měřily množství srážek, určovaly směr a sílu větru. Hodnotily, jaké roční období přináší jednotlivé počasí. Na třídách si děti s paní učitelkami vysvětlovaly, proč prší, proč padají kroupy, co způsobuje, že sněží, že jednou hřeje sluníčko více a podruhé méně a řešily, co je dobré si v takovém počasí obléknout. Učili se pracovat s kompasem a od té doby ví, kde je sever a umí ho označit. Nejvíce rozvinutá byla oblast experimentu. Děti sušily ovoce, vyráběly ovocné saláty, sázely rostlinky. Prostřednictvím paní učitelek si děti jednotlivých zemí sdělovaly, co v kterou dobu dělají, že každá roční doba s sebou nese jiné pracovní či sportovní aktivity, které mohou být v každé zemi rozdílné. Děti si tak zapamatovaly pozdravy a jiná cizí slovíčka v souvislostech. Výtvarné aktivity dokreslovaly a dotvářely sezónní činnosti a národní zvyklosti. Písničky, tanečky a dramaticky ztvárněné příběhy byly rovněž součástí projektu.

Druhý podprojekt nesl pracovní název „Malí objevitelé velkého vesmíru“. Diskutovalo se nad tím, zda se můžeme stát kosmonauty a proč se lidé do vesmíru vydávají. Výtvarně se zpracovávala souhvězdí a planety. Vymýšlely se sci-fi příběhy, sestavovaly se vesmírné lodě, v některých třídách se objevili vesmírní lidé. Děti spolu s paní učitelkami a rodiči pozorovali hvězdnou oblohu, zorganizoval se výlet do planetária. V této oblasti zkoumání jsme zaznamenali řadu mezinárodních výrazů, dorozumívání v cizím jazyce bylo hned o poznání snazší.

Důležité bylo, že se děti učily rády. Věk dětí a skutečnost, že zatím neuměly číst, psát a komunikovat v cizím jazyce, byl jistě překážkou a bránil předškolním dětem komunikovat tak, jak je běžné pro jejich starší kamarády. Na druhé straně byl ovšem velkou výzvou a motivací pro učitele, neboť mohly dětem předkládat cizí jazyk takovou formou, která je jejich věku přiměřená. Děti kreslily, zpívaly, experimentovaly, zkoumaly, tvořily. Se svými výtvary si potom ještě dlouho hrály a některé dodnes zdobí prostředí školy. Zároveň s dětmi se zdokonalovaly učitelky, napravovaly a odstraňovaly svůj jazykový handicap.

V průběhu zpracovávání projektu se používalo různých forem komunikace. Dorozumívání se, hledání informací na internetu, vyměňování si cenných zkušeností s partnery v zahraničí, to vše přispívalo k jazykové vybavenosti. Vytvářely se virtuální týmy. V kolektivu se posilovala týmová spolupráce, docházelo k pravidelné výměně názorů, rozvíjela se schopnost diskutovat, projednávat, zdůvodňovat a rozhodovat.

Zvyšovali se dovednosti účastníků, kteří se učili navzájem používat technologie tvorby internetových prezentací a publikovat výsledky své práce.⁷⁰

3.2 Česko-slovenské projekty

Cizí jazyky mohou být pro mnoho zájemců stále ještě překážkou, přesto lze vytvořit mezinárodní projekt, a to tak, že si najdeme partnera na Slovensku. Myšlenka takových projektů vzniká často z důvodu, že v kolektivech škol jsou paní učitelky, které pedagogické vzdělání získaly před rokem 1989 a neměly v té době motivaci dalšího vzdělávání. Jazyková výbava těchto pedagogů bohužel neodpovídá současným potřebám. Znalosti ITC často také u někoho skončily jenom u plošného proškolení v rámci naší nedávné státní informační politiky ve vzdělávání SIPVZ a neměly návaznost. Těmito projekty je možné na získané informace navázat a dále je rozvíjet. Zapojení do projektové spolupráce se Slovenskem může mít nejrůznější podoby, protože se slovenskými kamarády se dá komunikovat bez jazykových bariér.

Křesťanská mateřská škola Horažďovice uskutečnila projekt se slovenskou mateřskou školou v Sabinově. Aktivita tehdy oslovila především rodiče, neboť ti se ještě narodili s našimi kamarády ve společném státě a jazyk slyšeli podstatně častěji. S oblibou si na chodbě mateřské školy četli slovníček, který byl utvořen společnou prací dětí a paní učitelek jak z Čech, tak ze Slovenska. Jarní slovníček obsahoval např. tato slovíčka: pomlázka – šibačka, pampeliška – púpava, čáp – bocián, kočička – mačička, šerfík – orgován, petrklíč – prvosenka, kočičky (jehnědy) – maňušky, májka – viecha, žížala – dážd'ovka.

Česko-slovenská spolupráce byla dále rozvíjena na základě výměny písniček, básniček, výtvarných prací na různá témata nebo kuchařských receptů. Slovenské halušky vyzkoušela řada maminek i paní kuchařky ve školce. Českým dětem byly předčítány slovenské elektronické zprávičky, dopisy, společně se sledovala videoprojekce z aktivit slovenských dětí. Děti s velkou oblibou poslouchaly slovenské pohádky.⁷¹

⁷⁰ Srov. CHALOUPKOVÁ, V. *Možnosti mezinárodní spolupráce mateřských škol*, s. 18–25.

⁷¹ Tamtéž, s. 26–28.

3.3 Příhraniční projekty

Blízkost hranic dvou sousedních států může být příležitostí k dvoujazyčné, či vícejazyčné výchově. Prostřednictvím příhraničních projektů lze navazovat kontakty a zprostředkovávat pravidelná setkávání s vrstevníky z druhé strany hranice. Důležitá je dynamika vzájemných setkávání. Je to jedinečná šance navázat již v raném věku mezinárodní přátelství, získávat první aktivní kontakty s cizím jazykem, ale jde i o to, najít si pozitivní vztah k lidem, kteří žijí v těsném sousedství. Uskutečněná setkávání přináší dětem řadu dobrodružství. Komunikaci často nebrání ani jazyková bariéra, či v našem regionu stále častěji upřednostňovaná angličtina. Vzájemné návštěvy školních zařízení, seznamování se s jejich chodem, prostorami, bývají zajímavé jak pro děti, tak dospělé. Inspiraci přináší i ukázky výchovné práce. Zúčastní-li se aktivit rodiče dětí, může to být aktivně strávená dovolená, která může znamenat např. novou pracovní příležitost. Pedagogům nebo dalším organizátorům projekty umožňují další osobní rozvoj, výměnu zkušeností nebo seberealizaci. Úspěšné a přínosné akce mohou být navíc spolufinancovány nebo dokonce celé hrazeny z mnoha grantových programů.

V sousedním Německu začali s realizací modelu dvojjazyčného vzdělávání dětí od raného věku na německo-francouzské hranici. Úspěchy tohoto programu, který začal v roce 1998, daly podnět k uspořádání mezinárodního kongresu v Saarbrückenu, který zmiňuji v úvodu své diplomové práce. V oblasti německého Sárska a francouzského Lotrinska se podařilo díky úzké spolupráci v oblasti managementu tamních mateřských a základních škol, uskutečnit jedinečný koncept, kdy byla dětem v tamních školách zajištěna dvoujazyčná výuka. V současné době pracuje přes 25 procent sárských mateřských škol dvojjazyčně. Během tříleté docházky jsou německé děti schopné porozumět i reagovat ve francouzském jazyce v každodenních situacích, spontánně a autonomně krátce odpovědět, či opakovat naučené texty, písničky a básničky. Realizace projektu je založená na principu denní imerze, kdy děti v jednotlivých skupinách mluví s francouzským rodilým mluvčím nejméně 12,5 hodiny týdně. Čím jsou německá zařízení větší, tím více francouzských kolegů musí začlenit do svých týmů. Dětem je tak zajištěn v jejich důležité fázi vývoje každodenní kontakt s cizím jazykem, jeho pasivní i aktivní používání. Děti zažívají příjezd a přivítání

francouzských učitelů, ranní kruh, volnou hru, ale i specifické nabídky a projekty, jako například výzkumnou laboratoř, lesní pedagogiku, pěvecké kroužky, kluby vaření atd. Vše se děje v úzké spolupráci s německými kolegy. Dochází i k vzájemným návštěvám dětí. Školy využívají finančních podpor Evropské unie, například v rámci mezinárodního programu Comenius nebo Interreg.

Několik důvodů, které vedly k prosazení tohoto dvojjazyčného projektu:

- Přátelství mezi národy začíná setkáváním lidí.
- Schopnost učit se jazyky v časném dětství je zvlášť velká.
- Přirozené zkušenosti z bezstarostného dvojjazyčného hravého učení během všedního dne představují vyučovací situace přiměřené věku.
- Děti se jazyk učí a využívají podle svých možností, celkově si tak zlepšují všeobecné intelektuální schopnosti.
- Průměrné školní výkony dětí, které vyrůstají v přirozené dvojjazyčnosti, jsou často lepší.
- Rozšiřování jazykového a kulturního spektra pozitivně ovlivňuje rozvoj osobnosti.
- Již v dětství děti zažívají pluralitu a jsou odbourávány předsudky.
- Ovládnutí více jazyků představuje základ rovnosti šancí a participace v Evropě.⁷²

Na francouzské straně mají německé děti partnery v departmentu Moselle v regionu Lotrinsko, kde je naopak umožněno dětem získávat znalosti němčiny. Tato praxe se zde rozvinula nejprve na základních školách, o něco později byla rozšířena na školy mateřské. V současné době je v této oblasti přes 30 mateřských škol, kde se děti učí německy od tří let věku. Úspěšnost projektu je dána hlavně výměnou pedagogů v této příhraniční oblasti, personál škol bývá tedy posílen o rodilé mluvčí. Celý vzdělávací tým pracuje ve spolupráci s třídním učitelem. Všichni si společně domluví témata, kterými se budou zabývat, a dovednosti, které budou u dětí rozvíjet. V těchto bikulturních školách mají děti možnost mít až 13 hodin výuky v němčině. Tato

⁷² Srov. HAMMES-DI BERNARDO, E.; DAUSTER, J. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 2, s. 12–14.

vzdělávací koncepce je základem pro úspěšnou vícejazyčnost budoucích občanů Evropské unie.⁷³

Domnívám se, že k tomuto modelu bychom měli postupně směřovat. České příhraniční projekty zatím bohužel nedosahují tohoto rozměru, ale přesto řada úspěšných kontaktů již proběhla nebo probíhá. Předpokladem jsou v počátku jazykové znalosti na takové úrovni, abychom se dokázali domluvit a podobné výměny realizovat. Je jen na nás dospělých, v jakém časovém horizontu k tomu dojde. Dvojjazyčné vyučování v mateřských i základních školách by v budoucnu mělo být přínosem k výuce jazyků na všech evropských hranicích. Mnohým často tyto projekty připadají jako utopie, ale přínos pro jazykové vzdělávání je zřejmý.

3.3.1 Hudba a víra spojuje národy

Prostřednictvím koordinačního centra česko-německých výměn mládeže Tandem se v roce 2009 uskutečnil projekt mezi Křesťanskou mateřskou školou Horažďovice a německou mateřskou školou St. Marien Sulzbach-Rosenberg. Byla to pro obě strany první zkušenost tohoto typu. Zástupci škol se sešli na přátelské návštěvě a naplánovali dva třídenní výměnné pobyty dětí, první na české a druhý na německé straně. Třídenní z důvodu velké vzdálenosti mezi školami.

Česká strana připravila pro své hosty prohlídku mateřské školy, sportovní hry na školní zahradě, slavnostní přivítání představiteli města, návštěvu místní přírodovědné stanice, celodenní výlet do Vysoké u Příbrami, kde proběhla exkurze do muzea Antonína Dvořáka. Všem se líbil dvojjazyčný výklad a prohlídka expozice, včetně videoprojekce ukázek z opery Rusalka.⁷⁴ Následná vycházka v zámeckém parku a k Rusalčinu jezírku umocnila ve všech předchozí zážitky. Následovala návštěva baziliky na Svaté Hoře u Příbrami. Všem byla umožněna návštěva prostorů, které jsou zpřístupněny pouze v době velkých křesťanských svátků. Závěrem zazněl malý varhanní koncert. K návštěvě známého poutního místa patřila i návštěva malých krámků s drobnými křesťanskými suvenýry, kterou nikdo z účastníků nevynechal. V pozdních

⁷³ Srov. MÉRILLOU, J.-M.; COCCO, M. In *Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 2, s. 29–30.

⁷⁴ Příloha I.

odpoledních hodinách se děti věnovaly výtvarným aktivitám, ale přitom po sobě pokukovaly a navazovaly první kontakty. Ve výtvarných dílech se odrážela atmosféra výletu a především zážitky z opery Rusalka. Třetí, závěrečný den pobytu navštívili němečtí hosté horažďovický klášter. Tento den už většina dětí ztratila zábrany a „komunikovala“ mezi sebou tak, jak to dokážou jen děti. Po obědě v mateřské škole a po předání dárečků na rozloučenou bylo první setkání u konce.

Druhé setkání se uskutečnilo o dva měsíce později. Paní ředitelka německé mateřské školy se svým kolektivem a rodiči připravila pro českou výpravu slavnostní uvítací obřad v místním kostele. Účasten byl starosta města Sulzbachu-Rosenberg, pan kaplan a rodiče dětí partnerské školy. V kostele byl připravený kulturní program, který zahrnoval pěvecké i taneční vystoupení a dramatizaci biblického příběhu o Zacheovi. Podíleli se na něm pedagogové, děti a rodiče obou partnerských stran. Následoval společenský večer všech účastníků v mateřské škole, děti si s novými kamarády společně hrály dlouho do pozdního večera. Druhý den se konal zábavný sportovní program v hale Nabba Dabba Doo v městečku Nabburg. Celé dopoledne a část odpoledne bylo věnované zdravému skotačení, sportování, cizojazyčné konverzaci malých i velkých. Večer následovala prohlídka města Sulzbach-Rosenberg, malé nákupy a v závěru dne volná zábava v budově školy, která nám byla po celou dobu pobytu celá otevřená a stala se naším druhým domovem. Tento den zůstali někteří němečtí rodiče i děti opět déle a komunikace už takřka nevázla. Na závěr pobytu byly naplánovány výtvarné aktivity v přírodě. Na nedalekém indiánském hřišti děti zdolávaly netradiční průlezků a vyráběly indiánské čelenky. Po obědě a rozloučení následoval odjezd zpět do České republiky.⁷⁵

Přínos realizovaného projektu ocenili všichni zúčastnění. Podařilo se otevřít další cestu k seznamování se s cizím jazykem. Motivace k učení a porozumění novým kamarádům a přátelům, kteří mi něco sdělují, je opravdu silná. K mnohým výrazům našťestí není třeba slov a pomůže komunikace nonverbální. Neodmyslitelnými pomocníky se staly ruce, výrazy obličeje, prostě celé tělo. Společně připravované a realizované hudební, výtvarné, pracovní i tělovýchovné aktivity dokázaly sblížit, pomohly k překonání počátečních problémů a k odbourání ostychu s jazykovou bariérou u malých i velkých. Oblast křesťanských tradic umocnila zážitky. Přesvědčili jsme se,

⁷⁵ Obrazová příloha II – V.

že pro děti neexistují bariéry a hranice, tak jako to bývá u nás dospělých. Zajímavé bylo pozorovat děti, které neznají překážky a nemají zábrany, neostýchají se požádat o pomoc při hře se složitou stavebnicí či při realizaci kresby. Často nám jejich bezprostřední komunikace byla příkladem a hnacím motorem.

Negativních zkušeností nebo problémů se nevyskytovalo mnoho. Největší potíže byly v oblasti financování. Partnerská škola je od místa naší školy poměrně dost vzdálená, proto nebylo možné realizovat výměnný pobyt v rámci jednoho dne. Optimální varianta se jevila třídní. Na velkou vzdálenost se váže i otázka ubytování, stravování, také třídního nepřetržitého programu. Všichni rodiče nemohou na takto koncipovaný pobyt poslat děti, a to jednak z finančních důvodů, ale také proto, že předškolní děti často velmi těžko snáší odluku od rodičů na delší dobu.

Po překonání počátečních obtíží a kroku do „neznáma“, vědomí rizika v oblasti komunikace, financí, ubytování, dopravy, stravování, zodpovědnosti v oblasti příprav a realizace, bylo zahájení vzájemných výměnných pobytů krokem důležitým, podnětným a potřebným, a to nejenom pro pedagogy, kterým setkávání přináší nové náměty, motivaci učit se cizí jazyk, oživit si svoje jazykové schopnosti či dovednosti a znalosti. Rodičovská nerozhodnost se v průběhu projektu rozplynula. Zpočátku ředitelka německé školy musela čelit řadě negativních názorů, ale nakonec byli němečtí rodiče aktéry a pomocníky při všech akcích. Osvědčilo se komunikovat, naslouchat a po prvopočátečním nezdaru „neházet flintu do žita“, protože každý začátek je těžký a každá změna přináší obavy z neznámého. Dokončit, co jsme započali, bylo důležité.

Finanční stránka je jedna ze stěžejních bodů těchto aktivit. České straně přispěla v první fázi projektu nemalou částkou na dopravu ze svých prostředků příspěvková organizace Sdružení rodičů a přátel školy, která při škole pracuje, přesto zůstal poměrně vysoký finanční vklad účastníků, ale ti, kteří si uvědomují, že znalost jazyků je vzhledem k měnícím se potřebám společnosti důležitá, ti vynaložených prostředků nelitují. Navíc v závěru projektu přišla i finanční podpora z programu „Odmalička“.

Dalším předpokladem úspěšnosti projektů s malými dětmi v raném věku je fungující kolektiv rodičů a pedagogů. Jedná-li se o pobyt vícedenní, je žádoucí, aby děti v předškolním i mladším školním věku měly s sebou doprovod. K navazování kontaktů a přátelských vazeb, které zakládají příslib trvání do blízké i vzdálenější budoucnosti, došlo nakonec i mezi rodiči. Projekt nastolil i možnost poznání kulturních a duchovních tradic, které jsou si na obou stranách v mnohém podobné či blízké. Na nich je možné

v budoucnosti také stavět. Pobyty odvíjející se na půdě škol, v tomto případě mateřských, se osvědčily, neboť tak mají děti možnost co nejvíce komunikovat se svými vrstevníky z partnerské strany. Je to jedna z cest, jak se připravovat na život a práci ve sjednocené Evropě.

Poslední stránkou, na kterou by se nemělo zapomínat, je propagace projektů, což jednak určitě přispívá k prestiži učitelského povolání, ale zároveň také vede k zamyšlení nad současnou koncepcí výchovy a vzdělávání.⁷⁶

3.3.2 Rádi se vidíme a slyšíme

Projekty je důležité vždy dobře připravit a navodit tu správnou pracovní atmosféru, byť už se jedná o projekt pokračovací a pedagogický kolektiv, rodiče i děti ví, co je na avizované akci čeká. Křesťanská mateřská škola Horažďovice a německá mateřská škola Sulzbach-Rosenberg se připravovaly pečlivě na další setkání. Děti pracovaly s mapou, encyklopediemi, obrazovým materiálem, dětskými obrázkovými slovníky. Učily se jednotlivým slovíčkům, v některých třídách celým písničkám. Proběhla jazyková animace, kdy děti navštívili kašpárek s princeznou. Kašpárek uměl německy a novým slovíčkům učil jak princeznu, tak děti a paní učitelky.⁷⁷ Do aktivity se zapojovaly celé školy, tzn. na české straně přibližně 100 dětí, 10 pedagogických pracovníků, rodiče dětí, zástupci horažďovického loutkového divadla Tyjátr, které se v nedávné době také v sousedním Německu prezentovalo s pohádkou v německém jazyce. V německé školce se na setkání připravovalo 40 dětí, 5 pedagogů a rodiče.

Tentokrát šlo o jednodenní setkání a cílem bylo zapojit co nejvíce dětí. Přes počáteční váhání, to v případě, že jely děti bez rodičů a musely si nechat vyhotovit vlastní pas, vyrazilo nakonec z Horažďovic na setkání 43 dětí. Některé děti se pečlivě připravovaly také doma se svými rodiči a vyrážely do Německa vybaveny základní slovní zásobou. Ostatní uměly třeba jen pozdravit nebo poděkovat, případně si objednat zmrzlinu. Na programu byly pohybové aktivity v dětském parku Nabba Dabba Doo v německém městě Nabburg a společná prohlídka historického centra města.⁷⁸

⁷⁶ Křesťanská mateřská škola Horažďovice [online].

⁷⁷ Příloha VI.

⁷⁸ Příloha VII.

Hra dětí probíhala bez jazykových bariér a beze strachu. Dokázaly se mezi sebou domluvit, zahrát si utkání v sálové kopané, obsadit letadlo tak, aby se vzneslo, či společně řídit dopravní prostředek. Důležitá byla vzájemná komunikace, a to, že malé děti s tím nemají žádný problém, je zřejmé z následující citace, kterou pronesl jeden chlapec po návratu ze sousedního Německa domů: „Mami, ty děti vůbec nemluvily německy. Já jsem jim všechno rozuměl.“

Nedostatkem této akce bylo tedy snad jen horké počasí, ale i to nakonec znamenalo jistý přínos. Vzhledem k velké vzdálenosti partnerských školek vznikl nápad uspořádat v příštích letech společné pobyty u moře v Chorvatsku. Toto je nová výzva a vize do budoucnosti.

3.3.3 Cestujeme s krtečkem

Registrace v databázi evropských vzdělávacích programů může znamenat, že ten správný kontakt nepřichází, v tomto případě je třeba být trpělivý a hledat a oslovovat nové potencionální partnery. Může se ale stát, že zájemců o spolupráci může být i více, potom je potřeba zvážit situaci a možnosti, jak časové, tak personální a finanční.

Křesťanská mateřská škola Horažďovice byla v roce 2010 oslovena ještě jednou německou mateřskou školou. Paní učitelky z německého Schönsee projevíly zájem navštívit školku v Horažďovicích. O tom, jak probíhala návštěva, informovaly německé kolegyně ihned opět veřejnost.⁷⁹

Při výměně zkušeností učitelek z obou škol bylo konstatováno, že jsou si zařízení velmi blízká svou koncepcí. Vzdálenost německého městečka Schönsee je příznivější pro další cestování a případné výměnné pobyty. Nicméně, v současné době udržujeme oba kontakty a s novým partnerem rozjíždíme zatím jednoduchý projekt. Inspirováni známým investorem Tomiem Okamurou a cestovní kanceláří Toy Traveling, jsme se rozhodli, že za nás bude zpočátku cestovat známý a dětmi tolik oblíbený krteček. Jeho zážitky s německými dětmi nám německé paní učitelky zprostředkují elektronicky. My si o cestách plyšového kamaráda budeme povídat; česky, německy nebo třeba

⁷⁹ Příloha VIII.

i anglicky. Bude nás určitě zajímat, kde byl, koho potkal a jak se domluvil. Podaří-li se finanční prostředky na cestu, tak v závěru školního roku naplánujeme výlet do těch míst, kde se mu nejvíce líbilo.

3.3.4 Jak na německé pozdravy

Oblast jazykové animace byla oceněna jako inovativní projekt vzdělávání evropskou jazykovou cenou Label. Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem vyškolilo jazykové animátory, kteří mohou být osloveni jakýmikoli zájemci. Jazykoví animátoři se mohou neustále vzdělávat v dalších kurzech, které pro ně Tandem připravuje. Cílem aktivit, které animátor zprostředkovává, je seznámit děti i další účastníky hravou formou s cizím jazykem. K tomu lze využít libovolných prostředků, což závisí na fantazii animátora. Jsou využívány maňásci, loutky, hudební nástroje, písničky, obrázky a další předměty. Uvedené metody lze úspěšně využít i ve školách, učitelka tak může mluvit ve své mateřštině a cizím jazykem mluví k dětem loutka. S úspěchem se setkávají animace, které jsou postaveny na mezinárodních výrazech nebo na přejatých slovech z cizích jazyků. Taková forma animace vzbuzuje v účastnících, kteří si nerozumějí, pozitivní náboj, že se vlastně domluvit mohou. Je na animátorovi, aby si taková slova vyhledal a začlenil je smysluplně do své přípravy. Mezi takové výrazy patří například slova: bonbon, auto, taxi, foto, album, tygr, žirafa, koktejl, kakao, kafe, kaktus, kánoe, kazeta apod.

Názorným příkladem může být pěkná jazyková animace zpracovaná učitelkou základní školy a animátorkou z Meclova, která byla prezentována prostřednictvím Koordinačního centra česko-německých výměn mládeže Tandem pod názvem „Hallo und guten Tag“ aneb jak na německé pozdravy. Cílem projektu bylo seznámit české děti hravou formou s německými pozdravy a nácvikem situací, kdy se různé pozdravy používají.

Příklady činností:

- Děti sedí v kruhu. Učitelka (učitel) pozdraví děti v jejich mateřštině: „Ahoj děti, dnes jsem s sebou přivedla nového kamaráda ... (jméno maňáska). Pozdravíte ho?“

Maňásek řekne německy: „Hallo Kinder! Hallo! Ich heiße ...“ a obejde kruh dětí, každé dítě pozdraví osobně. Učitelka se zeptá dětí, jak se ony mezi sebou zdraví. A vyzve děti k tomu, aby loutku pozdravily v jejich mateřštině. Děti vnímají velmi pozitivně, když se maňásek také zajímá o jejich mateřský jazyk. Všimají si při tom, že mohou někoho druhého obohatit tím, co už vědí. Učitelka si s dětmi chvíli povídá: „Kdo rozuměl, co nám maňásek řekl? Jakou mluvil řečí? Byl už někdo z vás v Německu? Znáte už nějaké německé slovo?“ Učitelka: „Zkusíme se teď pozdravit německy tak, jak to umí náš kamarád...?“ Následuje hra s míčem. Děti si hází míč v kruhu, dítě, které zrovna hází, pozdraví chytajícího: „Hallo, ich heiße...jméno“. Je vhodné, aby jako první hodil míč maňásek.

- Po úvodní hře lze zařadit německou písničku Guten Tag. Píseň je vhodné doprovodit hudbou, německý text začne zpívat maňásek a předvádí při něm následující pohyby. Text se několikrát opakuje, děti napodobují pohyby loutky a pokouší se i zpívat:

Guten Tag – potřesení rukou s dítětem nalevo,
Guten Tag – potřesení rukou s dítětem napravo,
sagen alle Kinder – ukázat rukou po celém kruhu dětí,
große Kinder – vzpažit a stoupnout na špičky,
kleine Kinder – dřep,
dicke Kinder – rozkročit se a rukama naznačit široké břicho,
dünn Kinder – stoj spatný, ruce podél těla, úzká ramena,
Guten Tag – potřesení rukou s dítětem nalevo,
Guten Tag – potřesení rukou s dítětem napravo.
sagen alle Kinder – ukázat rukou po celém kruhu dětí.

- Dále je možné například použít obrázky.
Učitelka: „Kdo poradí našemu maňáskovi, jak se pozdravíme ráno, když vychází sluníčko a my vstáváme?“
Děti odpoví ve své mateřštině, což maňásek zopakuje, a pak dodá pozdrav německy: „Guten Morgen!“ Začne se protahovat. Děti zopakují pozdrav v němčině a také se při tom protahují, jako když ráno vstávají.
Na velký list papíru potom společně namalují sluníčko, jak ráno vychází.

Učitelka: „Jak zdravíme na vycházce, to už je sluníčko pěkně vysoko a hodně svítí?“

Děti opět odpoví nejprve ve své mateřštině, maňásek pozdrav zopakuje a potom řekne německou verzi: „Guten Tag!“. Současně podá jednomu dítěti ruku. Děti pozdrav opakují a podávají si ruku s kamarádem.

Na velký list papíru pak namalují jednu nebo více situací z jejich běžného dne.

Učitelka: „Jak nás zdraví Večerníček?“

Maňásek zopakuje odpověď dětí a prozradí jim, jak je to německy: „Guten Abend!“. Přitom zívá. Děti opět pozdrav i zívání napodobují.

Děti namalují sluníčko, jak zapadá.

Učitelka: „Jak se s námi Večerníček loučí, když už je tma a svítí měsíček?“

Maňásek zopakuje pozdrav, který mu sdělily děti, řekne jim „Gute Nacht!“ a předvede spánek.

Děti to po něm opakují a na velký list papíru nakreslí hvězdnou oblohu.

- Učitelka zapne reprodukovanou hudbu, během níž se děti pohybují po místnosti. Jakmile hudba přestane hrát, zvedne maňásek jeden z obrázků, které děti namalovaly během předchozí aktivity. Může na něj jen ukázat. Děti pak mají vyslovit odpovídající pozdrav a doprovodit jej pohybem. Dále rozprostře učitelka na zemi obrázky znázorňující denní doby. Děti se během hudby volně pohybují po místnosti. Jakmile hudba přestane hrát, vysloví maňásek jeden z německých pozdravů. Úkolem dětí je najít obrázek denní doby, který patří k vyřčenému pozdravu. Nakreslené obrázky si děti mohou ponechat jako odměnu. V závěru animace se maňásek rozloučí. Nejprve se na výzvu učitelky rozloučí děti. Maňásek jim sdělí německý pozdrav „Tschüß, Kinder!“ a podá každému dítěti ruku. Děti mu také odpoví „Tschüß!“ a nakonec si vzájemně zamávají.⁸⁰

⁸⁰ Srov. KOŽIOLOVÁ, V. Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže TANDEM [online]

Tato animace je příkladem, kdy animátor mluví k jednojazyčné skupině dětí. S úspěchem může být ovšem využita i při setkání dvou skupin, které si nerozumí. Potom je vhodné zapojit dva maňásky, z nichž jeden mluví německy a druhý česky.

3.4 Příprava projektů, možná rizika, finance

Snažila jsem se, aby předkládané projekty nabízely širokou škálu aktivit, které mají nepřeborné množství možností ztvárnění a pedagogických řešení. Výběr činností a provedení je na aktérovi, na jeho zaměření a dovednostech. Pedagogové, kteří se do projektů zapojují, se tak vyrovnávají se současnými požadavky na jazykové vzdělávání, pracují a plánují moderními pedagogickými metodami, používají nejnovější formy výuky, a nadto se řídí slovy světoznámého učitele národů.

„Ať je učitelům zlatým pravidlem, aby se všechno předkládalo všem smyslům, pokud to je jen možné, totiž věci viditelné zraku, slyšitelné sluchu, čichatelné čichu, ochutnatelné chuti, hmatatelné hmatu. A jestliže se něco může vnímat několika smysly, nechť se to děje několika smysly. Nic není v rozumu, co nebylo ve smyslech.“
(J. A. Komenský, *Velká didaktika*, 1657).

Každý takto plánovaný projekt je důležité důkladně promyslet a připravit ještě před jeho zahájením. Je nutné rozebrat cíle i všechny souvislosti, předejde se tak neúspěchu v podobě špatných výsledků nebo nedokončení projektu, což by mohlo poškodit dobré jméno každého účastníka. V případě, že se jedná o projekt mezinárodní, tak potom i dobré jméno celého státu.

Příprava a práce v projektech by se měla řídit určitými pravidly. Ty je vzhledem k možné různorodosti často těžké všechny vysledovat, ale přesto některé zásady a doporučení platí obecně:

- Koordinátor projektu musí všechny své potenciální partnery seznámit s návrhem a dohodnout se s nimi na řadě detailů. Je dobré začít tím, že si účastníci vymění své adresy, telefonní čísla a vzájemně se informují o podmínkách, podle kterých se bude na projektu pracovat.

- Projekt by měl být zajímavý. Bez zájmu účastníků nelze dospět k úspěšnému cíli. Důležitá je motivace.
- Partnerství musí mít jasně definované téma, které vychází z potřeb a zájmu účastníků. Může jít o spolupráci mezi školami, ale i dalšími partnery.
- Velmi rozumné je zapojit hned od začátku do příprav více osob. V budoucnu je tak větší šance, že se při nějakém výpadku (např. nemoc) bude v projektu pokračovat.
- Není dobré se pouštět do zbytečně složitých činností.
- Vyskytnou-li se potíže, je potřeba se snažit o jejich vyřešení a nevzdávat se, pomáhat si, povzbuzovat se.

Velmi nerozumné také je, pouštět se bez zkušeností do realizace vlastního projektu. Mnohem lepší je zpočátku začít s účastí v některém z ověřených úspěšných projektů. Mezinárodní vzdělávací programy disponují velkým množstvím aktuálních nabídek pro zapojení a jsou dostupné na internetových odkazech výše uvedených mezinárodních vzdělávacích programů. Takových podobných portálů různých vzdělávacích institucí i komerčních organizací je ale obrovské množství a musíme počítat také s tím, že informační obsah těchto služeb může změnit. Stává se i to, že celkem úspěšný projekt z ničeho nic mizí nebo se stránky přestávají aktualizovat. Důvodem je většinou ukončení přísunu financí na tu kterou aktivitu. Přesto lze obecně grantový systém považovat za správný a je jedním z mnoha motivačních činitelů úspěšného zvládnutí připravovaných projektů. Účastníci mezinárodních partnerství tak mohou žádat o finanční podporu, jejímž cílem by mělo být zlepšení vzdělávacích možností, tedy i docílení lepších podmínek pro výuku cizích jazyků. Na internetových odkazech mezinárodních vzdělávacích programů jsou zveřejňovány termíny i kritéria pro podávání takových žádostí. Je třeba všechny dokumenty vždy pečlivě studovat a chceme-li využívat nabízených možností, aktivity plánovat s ohledem na vypsání termíny.

Ten, kdo se rozhodne stát koordinátorem vlastního projektu, musí navíc myslet na to, že je zodpovědný i za úspěch ostatních partnerů. Musí vše dobře naplánovat a je vhodné, aby měl již zkušenosti s jinými úspěšnými projekty. Povinností koordinátora by mělo být řízení aktivit, a tudíž z toho vyplývá celá řada typických úkolů s touto funkcí

spojených. Nutnou podmínkou úspěchu je vždy nalezení vhodných partnerů, chuť do práce a vůle k dokončení navrhovaného záměru.

Každý návrh projektu by měl obsahovat minimálně tyto údaje:

- název projektu a stručný popis,
- jméno a kontakty koordinátora,
- časový plán,
- přehled záměrů a vzdělávacích cílů,
- doporučený věk a počet účastníků,
- jazyk komunikace,
- potřebné vybavení a financování.

Do konečné podoby projektu a hodnocení by měli mít možnost mluvit již všichni partneři. Pro předávání informací, materiálů, výsledků a pro popularizaci je důležitá komunikace. Získá-li projekt nějaký finanční příspěvek či grant, je vždy povinností příjemců vypracovat zprávu o tom, jak byly peníze využity. V tomto případě může být výsledek projektu i kontrolován, a proto je nutné zajistit správné hospodaření a vyúčtování poskytnuté dotace.⁸¹

Příspěvky státu, krajů, nadací a nadačních fondů, sponzorů, ale i prostředky ze zdrojů Evropské unie jsou aktivitám zajišťujícím mezinárodní spolupráci a zlepšujícím jazykové znalosti nakloněny. Právě čerpání těchto prostředků ale vyžaduje mnohdy nejvíce úsilí. Vypracování žádostí a využití finančních prostředků z nabízených podpor bývá tím nenáročnějším úkolem. Dotační politika v České republice se liší podle krajů. Je důležité vědět, že některé zdroje jsou určeny školám, jiné obcím, další by měly pomoci např. občanským sdružením. Některé úřady vypisují granty přímo na mezinárodní spolupráci, jinde vypisují programy všeobecně na práci s dětmi a mládeží, kde je samozřejmě možno žádat i na mezinárodní aktivity. Rozhodneme-li se využívat těchto možností, je třeba stále sledovat aktuální stav.

⁸¹ Srov. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*, s. 87–93.

Ze strany managementu škol jsou tyto nabízející se prostředky často ignorovány a velmi málo využívány, a to především z důvodu narůstající administrativy. Čerpání těchto finančních prostředků často vyžaduje, aby byly do aktivity zapojeny celé týmy, včetně zřizovatelů zařízení, ekonomů i jiných odborníků. Podaří-li se ale žadatelům finanční odměny dosáhnout, je možné zakoupit nové pomůcky pro další projektovou práci, učebnice, programy k jazykovému vzdělávání, na které se často školám i jiným zařízením nedostávají prostředky. Zde by měly školy i jiná zařízení proto více usilovat o pomoc zřizovatele, neboť právě finanční stránka a dotace mohou být dalším přínosem a pomocí pro všechny, kteří se do mezinárodních aktivit zapojují.⁸²

Jedním z nejvýznamnějších aspektů, o který by se v současné době měla zajímat i širší veřejnost, je možnost čerpání finančních prostředků z fondů Evropské unie. Proto, aby Česká republika úspěšně čerpala prostředky této pomoci, je zapotřebí splnit následující podmínky:

- První podmínkou, která již vlastně byla splněna, bylo vypracovat strategický dokument, který vymeze priority a cíle. Víme, že takové dokumenty již příslušná ministerstva vypracovala a naším cílem je v tomto případě rozvoj a zkvalitnění výuky cizích jazyků, a to i v raném věku.
- Druhou podmínkou jsou samotné projektové záměry, jejichž příprava je již závislá na samotné veřejnosti, krajích, obcích, organizacích, školách a dalších subjektech. Projektovými záměry jsou myšleny nejen nápady, ale již samotné realizace.⁸³ Zájemci mohou čerpat ze zkušeností z předešlých období, z publikací, které se touto problematikou zabírají nebo i z příkladů, které jsem ve své práci uvedla.

⁸² Srov. CHALOUPEKOVÁ, V. *Možnosti mezinárodní spolupráce mateřských škol*, s. 15.

⁸³ Srov. CHVOJKOVÁ, A. *Finanční prostředky fondů EU v období 2007–2013*, s. 7.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se snažila doložit, že výuka cizích jazyků může být velmi úspěšná již od raného věku dítěte. Pokusila jsem se nastínit, jaké jsou u nás v České republice v současné době možnosti a upozornit na to, že tyto možnosti plně nevyužíváme. Myslím si, že předložené příklady uskutečněných mezinárodních projektů mohou pomoci zorientovat se v této problematice, a k tomu posloužit jako příklady dobré praxe.

Lidská řeč je totiž dost zvláštní jev. Na jedné straně je přirozenou výbavou každého člověka, ale na druhé straně je tento nejdokonalejší dorozumívací prostředek nejsložitější ze všech znakových systémů, které nás po celý život provázejí. Lingvistika, která se studiem jazyků zabývá, je proto vzhledem ke složitosti jazyků také velmi komplikovaná. Názory na podstatu jazyka se vyvíjejí, objevují se nové metody výzkumu, informace a nepochybně se budou odhalovat i v budoucnosti.⁸⁴

Určitě ale víme, že ač se dítě narodí bez jakýchkoli jazykových znalostí, tak má vrozenou schopnost jazyk zvládnout, a zvládne pak ten, s nímž přijde do styku. Přijde-li do styku se dvěma jazyky, je schopné naučit se oběma. Tento potenciál bychom proto měli umět využít a zajistit takové podmínky, aby většina našich dětí měla možnost setkávat se již v raném věku s dalším jazykem, a to nejlépe v každodenním životě. Samozřejmě musíme počítat s tím, že každé dítě je jiné a je potřeba respektovat jeho vývojové zvláštnosti, možnosti a chuť spolupracovat. První setkávání s výukou cizího jazyka v raném věku velmi často ovlivní další motivaci a chuť k pozdějšímu učení. Děti, zvláště ty malé, si navíc potřebují hrát a je důležité, aby učení prožívaly jako hru plnou dobrodružství, překvapení a pozitivních emocí, ve kterých zapojují všechny smysly. Dnes, kdy existuje mnoho možností, publikací, námětů, které mohou využívat jak rodiče, tak školy nebo další zařízení, je to myslím cíl reálný. Je jen na nás podchytit zájem a schopnosti dětí, přičemž optimální by bylo, kdybychom se do tohoto procesu, zvyšování si jazykových znalostí, zapojili všichni. Usilovat o porozumění ve vztahu k jiným národům a kulturám a umět se domluvit, je v současném světě tím nejdůležitějším úkolem k zajištění bezpečné budoucnosti.

⁸⁴ Srov. ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*, s. 10.

LITERATURA

- BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*. Kladno: AISIS, 2003. ISBN 80-239-0106-0.
- ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.
- Česká školní inspekce [online]. *Podpora a rozvoj výuky cizích jazyků*. Praha: 2010. Dostupné na WWW: <<http://www.csicr.cz/cz/85027-podpora-a-rozvoj-vyuky-cizich-jazyku>>.
- Děti a my*, 2010, roč. 40, č. 5, s. 6.
- DOHNALOVÁ, Š. *Výuka jazyků u předškolních dětí* [online]. Příspěvek z 19. ročníku mezinárodního veletrhu jazyků Expolingua Praha 2009 [cit. 2010-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.inflow.cz/zapis-z-19-rocniku-mezinarodniho-veletrhu-expolingua-praha>>. ISSN 1802-9736.
- DOUBRAVA, L. Angličana či Američana ve výuce již téměř nepotkáš. *Učitelské noviny*, 2010, roč. 113, č. 4, s. 14–15.
- Evropská komise. *Evropská jazyková cena Label* [online]. Posl. aktualizace 19. 8. 2009. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/education/languages/european-language-label/index_cs.htm>.
- Evropská komise. Kampaň Piccolingo [online]. Dostupné na WWW: <<http://piccolingo.europa.eu/cs>>.
- FONTAINE, P. *Evropa ve 12 lekcích*. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2007. ISBN 92-79-02860-X.
- HANUŠOVÁ, S.; NAJVAR, P. *Výuka cizího jazyka v raném věku*. *Pedagogická orientace*, 2007, roč. 17, č. 3, s. 42–52.
- HARDING-ESCH, E.; RILEY, P. *Bilingvní rodina*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-358-1.
- Helen Doron Early English [online]. 2009© Helendoron & anglictinaprodeti.cz/. Dostupné na WWW: <<http://www.helendoron.cz/>>.
- CHALOUPKOVÁ, V. *Možnosti mezinárodní spolupráce mateřských škol*. České Budějovice, 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Vedoucí práce G. Švejda.

- CHVOJKOVÁ, A.; KVĚTOŇ, V. Finanční prostředky fondů EU v období 2007–2013. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, o.p.s. 2007. ISBN 978-80-86684-43-7.
- JÍLKOVÁ, J. *Aspekty výuky cizích jazyků v raném věku* [online]. Praha: Metodický portál RVP [cit. 15. 03. 2005]. Dostupné na WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/166/aspekty-vyuky-cizich-jazyku-v-ranem-veku.html/>>.
- KLÍMOVÁ, M. Revidovaná Evropská charta participace mladých lidí na místním a regionálním životě. *Pedagogická orientace*, 2004, roč. 14, č. 1, s. 96–109.
- KOMÁREK, S. Kacířské otázky. *Rodina a škola*, 2009, č. 10, s. 6.
- Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže TANDEM [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné na WWW: <<http://www.tandem.adam.cz/>>.
- KOŽIOLOVÁ, V. Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže TANDEM [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Dostupné na WWW: <http://www.odmalicka.info/repository/File/Tsch.%20Dt.%20in%20Kita/nemeckep_ozdravy.pdf>.
- Křesťanská mateřská škola Horažďovice [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.mskrestanska-horazdovice.cz/aktivity.html>>.
- Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 1. Ministerium für Bildung, Familie, Frauen und Kultur des Saarlandes. Fakten, Voraussetzungen, Möglichkeiten für einen gelenkten Spracherwerb. Weimar, Berlin: verlag das netz, 2008. ISBN 978-3-86892-010-9.
- Mehrsprachiges Aufwachsen in der frühen Kindheit*. Band 2. Ministerium für Bildung, Familie, Frauen und Kultur des Saarlandes Beispiele aus der internationalen Praxis für einen gelenkten Zweitspracherwerb. Weimar, Berlin: verlag das netz, 2008. ISBN 978-3-86892-010-9.
- Městská školská rada Vídeň, Edtwin [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.edtwin.eu/>>.
- MŠMT. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, Bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>>.
- NAJVAR, P. Raná výuka cizích jazyků v České republice na přelomu 20. a 21. století. *Pedagogická orientace*, 2008, roč. 18, č. 2, s. 37–51.

- Národní agentura pro evropské vzdělávací programy. Praha: NAEP, © 2007–2011.
Dostupné na WWW: <<http://www.naep.cz/>>.
- Národní podpůrné středisko pro eTwinning v ČR: *eTwinning – vzdělávací projekty škol v Evropě*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-3321-1.
- OPRAVILOVÁ, E. *Předškolní pedagogika I*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-656-3.
- Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris 2005.
- Ředitelé škol odmítají povinné vyučování dalšího cizího jazyka. *Právo*[online]. Praha: 2010. [cit. 2010-08-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.novinky.cz/veda-skoly/208571-reditele-skol-odmitaji-povinne-vyucovani-dalsiho-ciziho-jazyka.html>>.
- SLADKOVSKÁ, K. *Podpora vícejazyčnosti v Evropě* [online]. Praha: MŠMT, © 2006. [cit. 2010-08-17]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/>>.
- SOKOL, J. Vzdělávat – ale k čemu? In *O filosofii výchovy a filosofii provádějící. Sborník příspěvků věnovaný univ. prof. PhDr. Jaroslavě Peškové k jejím 70. narozeninám*. Praha: Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, 1999. ISBN 80-85899-61-2, s. 83–88.
- ŠABATKOVÁ, P. *Mezinárodní kontaktní seminář pro učitele věkové skupiny 3-7 let* [online]. eTwinning, ©2011 [cit. 2011-01-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.etwinning.cz/>>.
- TĚTHALOVÁ, M. Každý vysokoškolák by měl studovat v zahraničí alespoň půl roku. *Rodina a škola*, 2010, roč. 57, č. 2, s. 6–7.
- TĚTHALOVÁ, M. Naše školy si na cizince zatím moc nezvykly. *Informatorium*, 2010, roč. 17, č. 10, s. 8–11.
- TĚTHALOVÁ, M. Znalost cizích jazyků patří k životnímu stylu. *Informatorium*, 2009, roč. 16, č. 10, s. 9–12.
- VOJTKOVÁ, N. Co je CLIL a proč jej zavádět do českých škol? *Učitelství noviny*, 2010, roč. 113, č. 31, s. 17–18.
- WattsenGLISH vor children [online]. 2011© WattsenGLISH Ltd. Czech Republic.
Dostupné na WWW: <<http://www.wattsenGLISH.com/>>.
- ZELINKOVÁ, O. *Dyslexie v předškolním věku*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-321-5.

PŘÍLOHY

Příloha č. I

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – fotodokumentace.

Prezentace v tisku: Sulzbach-Rosenberg – Donnerstag, 23. April 2009.

Příloha č. II – V

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – fotodokumentace.

Příloha č. VI

Projekt „Rádi se vidíme a slyšíme“ – jazyková animace.

Příloha č. VII

Projekt „Rádi se vidíme a slyšíme“ – fotodokumentace.

Příloha č. VIII

Tisk: reflexe německých pedagogů z návštěvy české mateřské školy.

Příloha č. IX

Certifikát reprezentanta kampaně Piccolingo.

Příloha č. I

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – návštěva muzea Antonína Dvořáka
ve Vysoké u Příbrami – dvojjazyčný výklad, videoprojekce ukázek z opery Rusalka.

Kleine Nachbarn singen jetzt gemeinsam

Kindergarten St. Marien zu Besuch bei „Kollegen“ in Tschechien – Landkreisweit ein neues Projekt

Sulzbach-Rosenberg/Horazdovice. (mop) Zehn Kinder ließen den vertrauten Kindergarten St. Marien hinter sich, als sie in aller Früh vom Dultplatz in Sulzbach-Rosenberg nach Tschechien reisten: Das Deutsch-Tschechische Projekt „Musik und Glaube verbindet Nationen“ ist eine Mischung aus sozialer, religiöser, sprachlicher und interkultureller Erziehung – und vor allem ein großen Abenteuer für die kleinen Vorschüler.

Dolmetscherin hilft

Andrea Birner-Sebast stellte das erste Projekt dieser Art im Landkreis auf die Beine und wurde von Kinderpflegerin Birgitt Stadler und Praktikantin Julia Etzold begleitet. Gemeinsam betreuten sie die Kinder auf der Reise. Bei Waldmünchen ging es über die Grenze, nach dreieinhalb Stunden erreichte die Gruppe Horazdovice. Alena Bruchova, die Direktorin des Kindergartens Duha, empfing die Herzogstädter, und von da ab sorgte Dolmetscherin Olga Hernitschek für eine reibungslose Konversation.

Spätestens im Rathaus waren die tschechischen und deutschen Kinder nicht mehr auseinanderzuhalten.

Die Kinder tanzen ausgelassen das Indianerlied gemeinsam und spazierten dann zum Kindergarten zurück. Die Bürgermeisterin sah in der Partnerschaft der Kindergärten, den Beginn einer langjährigen Freundschaft. Am nächsten Tag ging es spielerisch weiter: Zuerst probierten die Kinder beider Länder gemeinsam den Spielplatz des Kindergartens aus,

dann fuhren sie zum Dvořák-Haus. Antonín Dvořák war ein böhmischer Komponist, Kinder und Erwachsene staunten über die herrlichen Räume des Anwesens. Filmausschnitte der Oper „Die Meerjungfrau“ und Kostüme der Sänger zogen die Blicke der Besucher auf sich. Nach der Rückkehr vom Heiligen Berg Píbram malten die Kinder in ihrem Hotel „Was

gefiel Dir bis heute am besten?“. Die Bilder tauschten die Partnerkindergärten zur Erinnerung untereinander aus. Am letzten Tag stand der religiöse Teil der Reise nochmals auf dem Plan. Die Gruppe aus Sulzbach-Rosenberg fuhr zum Kloster der Notre-Dame-Schwester in Horazdovice. Oberin und Erzieherin erklärten kindgerecht die Geschehnisse des letzten Abendmahls.

Paar Tage ohne Eltern

Beim Abschiednehmen und der Heimreise wurde deutlich – das Projekt war ein Erfolg. Selbstbewusst und um viele Erfahrungen reicher kamen die zehn Kinder zuhause an. Dass sie erst im Vorschulalter waren, störte beim Austausch nicht. Die Kleinen hatten mutig bewiesen, dass es sich für die Charakterbildung lohnt, ein paar Tage ohne Eltern zu verbringen. Gleichzeitig lernten sie als Mini-Botschafter der Herzogstadt das Nachbarland Tschechien und die gastfreundlichen Menschen kennen.

Das neue und interessant Projekt ist damit noch nicht zu Ende: Das nächste Treffen ist bereits am 23. bis 25. Juni, denn beide Städte sind nicht wirklich weit voneinander entfernt.

Die Erkundungstour in Tschechien steckte voller Abenteuer. Begleitet wurden die Kinder des St.-Marien-Kindergartens von Andrea Birner-Sebast (rechts), Birgitt Stadler (Mitte) und Julia Etzold (Praktikantin). Bild: hzf

Propagace v německém tisku: Sulzbach-Rosenberg – Donnerstag, 23. April 2009.

Příloha č. II

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – Sulzbach-Rosenberg – program v kostele.

Příloha č. III

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – Sulzbach-Rosenberg.

Příloha č. IV

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – Sulzbach-Rosenberg.

Společné hry v německé mateřské škole.

Příloha č. V

Projekt „Hudba a víra spojuje národy“ – indiánské hřiště.

Příloha č. VI

Projekt „Rádi se vidíme a slyšíme“ – jazyková animace.

Příloha č. VII

Projekt „Rádi se vidíme a slyšíme“ – Nabburg – Nabba Dabba Doo.

Märchenstunde oder Mittagsschlaf

Erzieherinnen erkunden Kindergarten im Nachbarland – Mittagessen aus hauseigener Küche

Schönsee. (gl) Der Kindergarten „Kleine heilige Theresia“ bekam im vergangenen Jahr Besuch aus dem Nachbarland Tschechien: Eine Erzieherin aus dem Kindergarten von Horazdovice (Horaschdowitz; Bezirk Klatovy und Kreis Pilsen) hatte in der Schönseer Einrichtung Einblick in die pädagogische Arbeit auf deutscher Seite bekommen. Nun machten sich die Schönseer Erzieherinnen unter der Leiterin Katrin Scheitinger zu einem Gegenbesuch auf.

Die deutsche Delegation erfuhr dabei viel über die pädagogische Arbeit jenseits der Grenze. Im Vordergrund der Reise standen vor allem das gegenseitige Kennenlernen und der Austausch in Bezug auf die pädagogische Arbeit.

Acht Erzieherinnen

Die Erzieherinnen erfuhren, dass in Horazdovice die Arbeit um 6.30 Uhr beginnt, nachdem sich die insgesamt 105 Kinder im Alter von drei bis sechs Jahren auf die vier Ganztagsgruppen verteilt haben. In jeder Gruppe treten jeweils zwei ausgebil-

Die Vorschulkinder im Kindergarten Horazdovice zusammen mit ihren Erzieherinnen sowie dem Besuch aus Schönsee: (von rechts) Katharina Jonasova, Leiterin Alena Pruchova, Margot Rettinger, Stephanie Schieber, Vera Chaloupkova, Leiterin Katrin Scheitinger und Bettina Liegl. Bild: gl

dete Vollzeit-erzieherinnen ihren Gruppendienst an. Insgesamt acht Erzieherinnen arbeiten im Kindergarten Horazdovice mit den konzeptionellen Schwerpunkten Gesundheitsförderung und christliche Erziehung, wie die Leiterin Alena Pruchova berichtete und eine Mitarbeiterin des Teams „Tandem-Pilsen“ zwischen den Erzieherinnen dolmetschte. Mit „Dobry den“ wurden die Schönseer Erzieherinnen von den

Kindern der Marienkäfergruppe lautstark begrüßt, als sie die großzügigen Räume besichtigten; mit einem Lied zeigten die kleinen Schützlinge danach stolz ihr Können. In den Gruppen gibt es jeweils einen Raum mit Spieltischen und einen Nebenraum für das freie Spiel und die Bewegung. Grundlage ist, wie in Deutschland, eine Art Bildungs- und Erziehungsplan. Nach der Spiel- und Förderzeit halten sich die Kinder ein bis zwei

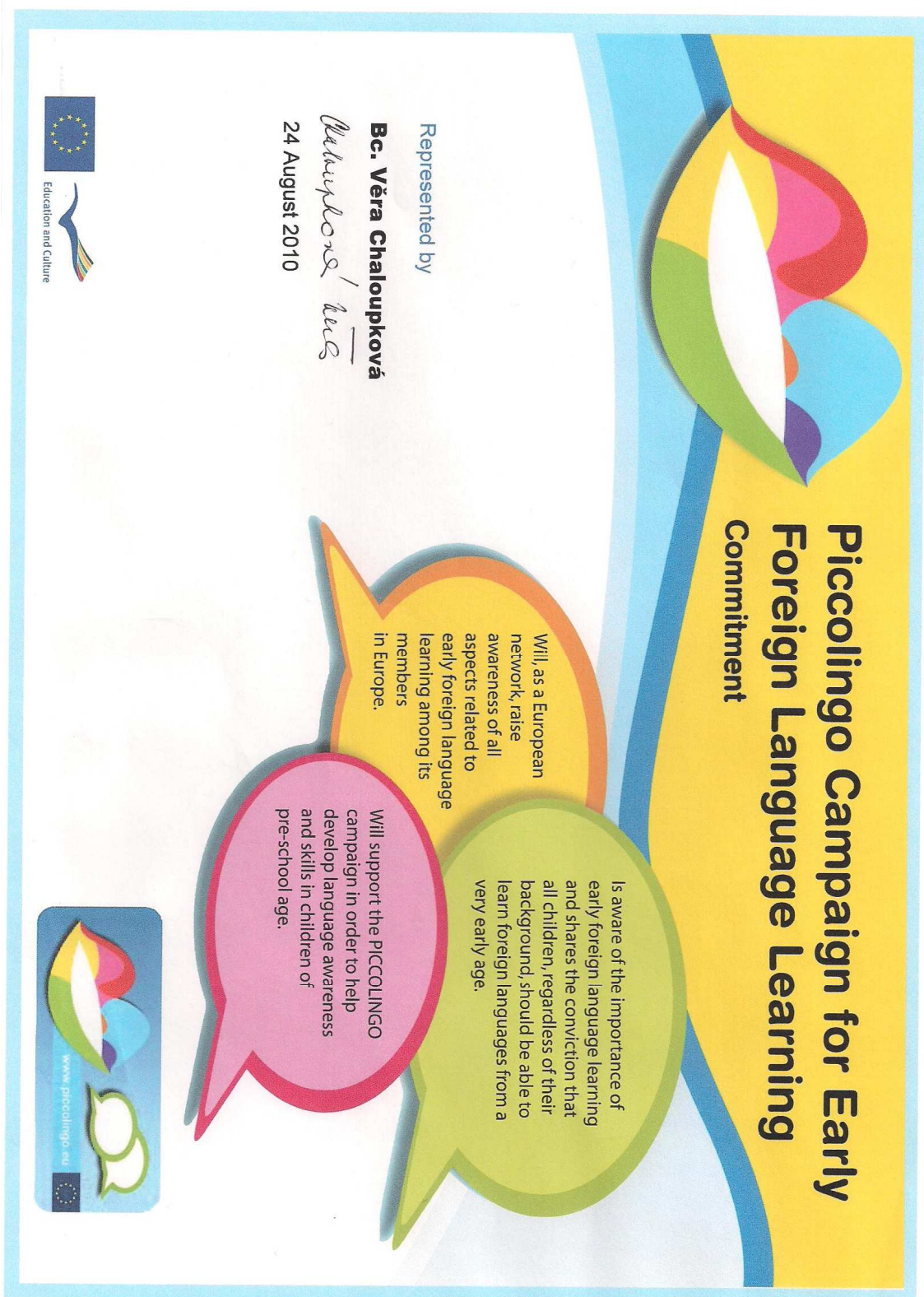
Stunden im Garten auf und freuen sich anschließend mit einem Bärenschnitzwerk auf das Mittagessen aus der hauseigenen Küche, wo hauswirtschaftliche Mitarbeiterinnen für die Kinder kochen. Darüber hinaus erhalten die Kinder bei einem Elternbeitrag von etwa einem Euro eine abwechslungsreiche Brotzeit jeweils am Vormittag und am Nachmittag. Den überwiegenden Teil der Kosten trägt der Staat.

Eine Krippe gab es früher auch. Sie wurde jedoch abgeschafft, diese Art von Betreuung gibt es nur noch in größeren Städten. Aus Platzgründen werden nur in Ausnahmefällen jüngere Kinder unter drei Jahren aufgenommen.

Besuch von der Lehrerin

Nach dem Mittagessen sind ein bis zwei Stunden Ruhezeit eingeplant, wobei eine Erzieherin Kindern, die nicht schlafen können, Märchen erzählt. Anschließend kommt täglich eine Grundschullehrerin und fördert speziell die Vorschulkinder und bereitet diese auf den Übergang vor. Die Delegation aus Schönsee war von der freundlichen und aufgeschlossenen Art der tschechischen Kolleginnen angetan und hatte als Geschenk ein Tischspiel im Gepäck.

Tisk - reflexe německých pedagogů z návštěvy české mateřské školy.

Certifikát reprezentanta kampaně Piccolingo.

ABSTRAKT

Chaloupková, V. *Předpoklady a možnosti jazykového vzdělávání v raném věku*. České Budějovice 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce P. Bauman.

Klíčová slova: cizí jazyk, informační technologie, mezinárodní vzdělávací programy, projekt, výuka v raném věku.

Práce se zabývá problematikou výuky cizích jazyků v raném věku. Teoretická část srovnává názory odborníků na dané téma a snaží se doložit úspěšnost časného začátku vzdělávání. Vychází přitom ze současných požadavků na jazykové znalosti, které jsou důležité k tomu, abychom obstáli jako občané Evropské unie a dovedli se prosadit a dorozumět ve světě. Praktická část obsahuje příklady projektů organizovaných prostřednictvím mezinárodních vzdělávacích programů, poukazuje na jejich přínos, zdůrazňuje možnost využití moderních informačních technologií. Práce zároveň upozorňuje na úspěšné modely dvojjazyčného vzdělávání v příhraničních oblastech, které by mohly být inspirací také pro další regiony.

ABSTRACT

Conditions and possibilities for language education at an early age.

Key words: a foreign language, information technology, international educational programmes, a project, teaching very young learners.

The thesis deals with problems of teaching foreign languages to children of an early age. In the theoretical part, opinions of specialists in this subject are compared. It tries to provide an evidence for a success of an early start of education. It is based on present requirements for language skills which are important for us to succeed as inhabitants of the European Union and to be able to win our recognition and acknowledgement in the world. In the practical part, there are examples of projects organized by international educational programmes. It refers to their contribution and emphasizes the possibility of using modern information technologies. The thesis highlights successful models of bilingual education in borderlands which could also become an inspiration for other regions.